

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenjulkaisu
www.lammasyhdistys.fi

5|2021

Lamm & vuohi

Euroja taljoista
Paimenkoiran kustannukset
Lampaan lämmönsäätely

Villanka

Villat meille – langat teille!

Aidosti suomalaisesta villasta

Olemme ottaneet jo 70 vuoden ajan vastaan suomalaista villaa ja valmistaneet siitä laadukasta huovutusvillaa, hahtuvaa, hahtuvalankaa sekä karsta- ja kampalankaa. Tuo villat meille omaeräkehuuseen (väh. 20kg), saat omat tuotteet meiltä sovitulla tavalla.

Ostamme laadukasta villaa!

Villan ostohinnan merkittäväällä korotuksella turvaamme laadukkaan villan saannin, tuemme lampurien työtä ja lisäämme maaseudun elinvoimaa.

Suomenlammas valkea, musta ja ruskea sekä kainuunharmaa
1. laatu 4.00 eur / villakilo, 2. laatu 2.50 eur / villakilo

**Kysy tuottajasopimuksesta ja tuottajahinnoista:
villanosto@pirtinkehraamo.fi**

Olethan yhteydessä meihin etukäteen isompia villaeriä tuodessasi: puh. 010 617 3030
tai kehraamo@pirtinkehraamo.fi

**Tutustu
tuotteisiin
myös verkko-
kaupassamme:**

www.pirtinkehraamo.fi
[/verkkokauppa](https://www.pirtinkehraamo.fi/verkkokauppa)

Pirtin Kehräämö

Villatarinoita voit seurata myös Facebookissa sekä Instagramissa!

Tehtaanmyymälä ma–pe 8–16, Kehräämöntie 2, 51520 Hirola (Mikkeli) 010 617 3030

Päätoimittajalta

Lammaspäivät liveinä

LAMMASPÄIVÄT pystyttiin pitkästä aikaa pitämään läsnäolotapahtumana, ja kylläpä olikin mukava nähdä ihmisiä ihan liveinä! Retkipäivä onnistui erinomaisesti, ja seminaaripäivä oli paitsi informatiivinen myös todella hauska. Harvoin on esitysten aikana naurettu niin makeasti! Suurkiitokset ProAgrialle hyvästä ohjelmasta ja erinomaisista esiintyjistä!

Lampuri-illallisella syötiin Putkisaloon kartanon herkullista karitsaa, ja ruokailun jälkeen osallistujia viihdytti Suur-Savon Lampureiden järjestämä mainio rantasalmelaisbändi. Kokouspäivän esiintyjä olisi myös jaksanut kuunnella pidempäänkin, ja varsinkin agroekologian mielenkiintoiseen maailmaan uppoutuisi mielellään koko päiväksi. Lämpimät kiitokset **Vesa Kallio** ja **Juha Helenius!**

Sääntömääräisissä asioissa päästiin valitsemaan yhdistykselle uusia hallituksen jäseniä, ja ainakin seuraavat kolme vuotta puheenjohtajan nuijaa heiluttaa **Janne Jokela**. Tervetuloa remmiin! Ja samaan hengenvetoon vielä iso kiitos **Petri Leinoselle** kuudesta edellisestä vuodesta!

Kokouksen yhteydessä palkittiin myös Vuoden Lammastila 2021, joka on Suosaaren Texel - valtaisasti onnea lampuri **Sarita Mikkonen!**

Rauhaisaa ja rentouttavaa joulunaikaa kaikille lukijoille!

Marjo Simpanen

LAMMAS & VUOHI NRO 1/2022
Ilmestyy 18.2.2022 • Aineistopäivä 14.1.2022
Teema: Nurmi

Tässä numerossa

- 4–5 Tuoretta satoa
- 6–7 Villautisia
- 8 Villan sopimustuotanto
- 9 Kinnusen Mylly juhlii
- 10 Muistokirjoitus
- 11 Puheenjohtajan mietteitä
- 12 Lammasyhdistyksen syyskokous
- 13–15 Lammaspäivät Savonlinnassa

TEEMANA TALOUS

- 16 Pääkirjoitus
- 17 Talouden hallinta tilalla
- 18–19 Petovahinkojen kerrannaisvaikutukset
- 20 Petovahinkojen ennaltaehkäisykeinoja kehitetään
- 21 Susivahingot tilastoissa
- 22–23 Onnistuneita taljoja
- 24–26 Paimenkoiran kannattavuus
- 27 Poikkeuksen pakina
- 28 Terveystalouden kannattavuus

- 29 Lammasmaailma 10 vuotta
- 30–32 Kylmästressi rasittaa elimistöä
- 33 Näytteistä nähtyä: Silmätaudit
- 34–35 Jalostuspäivä ja pössihuutokauppa
- 36–37 Karitsoiden 4 kk:n arvostelu- ja teurastulosten kehittyminen
- 38 Aidan toiselta puolen
- 39 Käsiyö: huopapallot
- 40–41 Käsiyö: lautanauha
- 42–43 Laitumelta lautaselle: Molekyyligastronomian alkeet

KANNESSA

Putkisaloon Kartanon jalostuslampolan dorset-uuhi.

Kuva: **Eila Pennanen**

WWW.LAMMASYHDISTYS.FI

Lammas & vuohi

Kustantaja
Suomen Lammasyhdistys r.y.

Tilauhinna
79 €/vuosikerta (5 numeroa), sis. SLY:n jäsenyyden
Kannattajajäsenyys 300 €/vuosi
Lehden tilaukset ja jäsenasiat
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi
Taitto Tipos Ab
Paino Grano, Vaasa
ISSN 0785-7276

Päätoimittaja
Marjo Simpanen
puh. 044 973 7000
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi
Toimitussihteeri
Anna Kujala
Puh. 044 520 5436
lammastehti@gmail.com
Ilmoitusmyynti
Eila Pennanen
puh. 044 236 9902
ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Kirjoittajat ja kuvaajat 5/2021

Jaakko Alalantela, Milla Alanco-Ollqvist, Silja Jokiniemi, Ann-Helena Hokkanen, Anniina Holopainen, Roosa Honkanen, Maritta Kakkinen, Teija Kokkonen, Anna Kujala, Petri Leinonen, Marjo Marttinen, Marja-Kaisa Maula, Hanna Nuutinen, Tarmo Nuutinen, Maxim Oreshkov, Eila Pennanen, Anu Pentti, Helena Pesonen, Mikko Poikkeus, Johanna Rautiainen, Eero Rautiainen, Marianne Reinikka, Ulla Savolainen, Mari Seppälä, Antti Seppälä, Sini Sillanpää, Janina Sivonen, Marjo Simpanen, Nina Snellman, Terhi Torikka, Sirpa Tyrväinen, Marjut Viitasalo

JALOSTUSLAMPOLAHAKU 2022

SEKÄ UUDET HAKIJAT ETTÄ NYKYISET JALOSTUSLAMPOLAT:
Toimittakaa tarvittavat hakemukset ja terveystodistukset
14.1.2022 mennessä.

Lisätiedot: [https://lammasyhdistys.fi/jalostus/
jalostuslampolat/jalostuslampolahaku/](https://lammasyhdistys.fi/jalostus/jalostuslampolat/jalostuslampolahaku/)

Suosaaren Texel on Vuoden lammastila

Kuva: Sirpa Tyrväinen

Suomen Lammasyhdistys on valinnut vuoden lammastilaksi Suosaaren Texel –tilan Kangasniemeltä. Lampuri **Sarita Mikkonen** on maamme johtavia texel-jalostajia. Hän on käyttänyt aktiivisesti uusia sukulinjoja jalostustyössään, hyödyntänyt keinosiemennystä ensimmäisten joukossa ja näin pystynyt pienehköstä katraastaan huolimatta edistymään perinnöllisesti huikeaa tahtia. Tila on jalostuslampola, jonka sekä eläinainees että dokumentaatio on ensiluokkaista.

Saritalta pässin tai uuhien ostanut lampuri ei ole jäänyt yksin. Pelkkä takavotakuu on tuntematon käsite, vaan kuulumisten vaihto ja tarvittaessa neuvonta kuuluvat pakettiin. Sarita Mikkonen on ollut aktiivinen ja asiallinen keskustelija jo ensimmäisellä lampola.org -foorumilla ja perustamassa myös lampureiden sosiaalisen median keskusteluryhmiä

Yli 400 kerittyä lammasta vuorokaudessa

Isokummun tilalla Sievissä järjestettiin 2.–3.10.2021 24 tunnin pituinen kerintämaraton. Ajatus syntyi vuosi sitten syyskerintöjen yhteydessä **Toni Kattilakosken** ajatuksesta testata kestäväkö fyysinen kunto ja kerintätaito 400 lampaan keritsemiseen vuorokaudessa. Tapahtuma päätettiin järjestää syyskerintöjen yhteydessä. Lampaat lajiteltiin ennen tapahtumaa väreittäin vilan talteenottoa jouduttamaan.

Maratonia pääsi seuraamaan Isokummun Youtube-kanavan kautta ympäri maailmaa. Yhteistyökumppanit myös Pohjois-Amerikasta ja Englannista seurasivat ja kommentoivat lähetystä.

Tonin huikea tavoite 400:sta lampaasta täyttyi aamuyöllä ja kaikkiaan tapahtuman aikana villoista pääsi eroon 420 lammasta noin 19 tunnin urakoinnin aikana. Järjestelyihin tarvittiin noin kymmenen henkilöä ja tiimi toimi loistavasti.

Tapahtuman sponsoreina olivat Isokummun Kehräämö, Sievin kunta, Sievin Jalkine, Suomen Lammasyhdistys, BrodeeShop, Muhniemen Lahtivaja, Horner Shearing, Suomen Keritsijät ry ja Retronik. Talkoi-

lemassa väkeä oli myös Keski-Pohjanmaan lammaskerhosta.

Satu Kumpulainen

Oikealla kuvassa 400. lammasta kerittävänä.

Kuvat: Isokummun tila

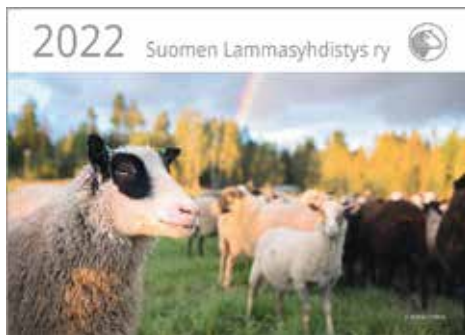
Vuoden 2022 upea lammasaiheinen SEINÄKALENTERI ON ILMESTYNYT

Saat SLY:n seinäkalerin vuodelle 2022 tämän lehden mukana.

Kalenteria voi myös tilata yhdistyksen Puodista, www.lammasyhdistys.fi hintaan 10 €/kpl + postituskulut. Yli 20 kpl tilaukset tukkualennuksella, ota yhteyttä sähköpostitse info@lammasyhdistys.fi.

Alueellisille lammaskerhoille ja -yhdistyksille on lähetetty sähköpostia lammaskalenterien tukkutarjouksesta sekä yhteystietojen päivityksestä.

Lammasyhdistys kiittää kalenteria tukeneita yrityksiä: Hankkija Oy, Kinnusen Mylly Oy, Lammasmaailma Oy, Liha-Hietanen Oy, MTK, Naturcom Oy, Pirtin Kehrämö

Oy, Rantasen Nahkajalostamo Oy, Vainion Teurastamo Oy, Vilomix Oy.

Kiitos myös kalenteriin valokuvanille!

NETTIKATRAS KÄYTTÖÖN JOULUKUUSSA

Uusi NettiKatras otetaan käyttöön joulukuussa, jolloin tiedot siirretään WebLampaasta. Tuotosseurantatiloille on lähetty tiedote ja käyttöönottomaksu. WebLampas päättyy vuoden vaihteessa, joten ota talteen raportit, joita tarvitset alkuvuodesta. Uudet käyttäjät voivat tilata ohjelman ProAgrian nettisivun ja lammassiantuntijoiden kautta.

BALTIC WOOL CONFERENCE 7.-8.10.2021

Lokakuun alussa Ruotsissa, mutta virtuaalisesti, järjestettiin kiinnostava villakonferenssi, jossa oli luennoitsijoita ainakin Ruotsista, Australiasta, Puolasta, Virosta ja Uudesta Seelannista, ja osallistujia useammasta maasta. Keskustelujen aiheina mm. Yhteistyöverkoston luominen villantuottajien ja Klippans Yllefabrik -tehtaan välille, Australian villateollisuus, Villan potentiaalihin hyödyntäminen, Villasta valmistetut pakkaukset kuplamuovien tilalle.

Vuoden 2020 kokouksen luennot löytyvät jo netistä, tämän vuotiset ilmestynevät sinne myöhemmin.

Käy lukemassa lisätietoa sivuilta:

<https://ullindustrigotland.wordpress.com/presentations-baltic-wool-2020/>
<https://balticwoolconference.com/>
<https://balticwoolbusiness.com/>

Lammas & vuohi -lehden aikataulu

Lammas & vuohi -lehti ilmestyy ensi vuonna viidesti vieressä olevan aikataulun mukaisesti. Numerot 3 ja 5 postitetaan myös Suomen Vuohiyhdistyksen jäsenille, ja näissä numeroissa on muita numeroita enemmän vuohi-aiheisia juttuja. Ilmoitushinnat pysyvät ennallaan. Hinnat ja koot näet lehden mediakortista, joka on ladattavissa netistä www.lammasyhdistys.fi -> Lehti

NRO	TEEMA	AINEISTO-PÄIVÄ	ILMESTYY
1	Nurmi	14.1	18.2
2	Vastuullinen tuotanto	25.3	29.4
3	Jalostus	20.5	24.6
4	Kädentaidot	26.8	30.9
5	Maataloustuet	4.11	11.12

Lehden yhteystiedot löydät tämän lehden sivulta 3 ja palvelukortin takakannesta.

Aiemmin ilmestyneitä numeroita on julkaistu sähköisenä yhdistyksen kotisivuilta, www.lammasyhdistys.fi. Vanhoja painettuja lehtiä voi tilata yhdistyksen Puodista.

Tutustu uudistuneeseen laidunpankkiin osoitteessa www.laidunpankki.fi

MATKULTURMAGASIN OM KÖTT

För en hållbar köttkonsumtion gäller det att välja kött med omsorg och att ta tillvara hela djuret, stekar såväl som

inälvor. Finlands Svenska Marthaförbund har gett ut matkulturmagasinet "Köttkunskap - Från nos till svans" med kunskap om olika styckningsdetaljer och inälvor och hur de hanteras och tillreds för ultimate smakupplevelser. Bland recepten finns

uppdaterade klassiker och reportagen tar läsaren med till gårdar och ett slakteri.

Dessutom berättas som hur köttproduktionen och -konsumtionen i Finland ser ut i dag, men också hur den såg ut för 100 år sedan i en historisk tillbakablick till tiderna då hemsjukt och inälvsmat var en del av vardagen.

Marthaförbundets matkulturmagasin utkommer årligen i samband med finlands-svenska matkulturens dag, den 9 oktober. I år firar dagen 30-årsjubileum.

Magasinet kan beställas från webben www.martha.fi/marthashop. Magasinet är gratis, till beställningen tillkommer porto.

Uusi kirja keskittyy kotimaiseen villaan

Villa-kirjassa ravis-tetaan ja raikaste-taan suomalaisen villaan liittyviä kä-sityksiä. Villa-kirja nostaa esille alan osajia ja uusia innovaatioita.

Kansien välistä löytyy helppoja ja trendikkäitä kä-sitysohjeita, joissa

suomalainen villa on parhaimmillaan.

Kirjan kirjoittajat **Anni Laitinen** ja **Jenni Vanhanen** ovat tahoillaan ja yhdessä teh-neet työtä suomalaisen villan eteen usean vuoden ajan. Keväällä he perustivat Suo-malainen villa -verkostoveston.

Mikko Idlaxin uuhet pääsivät isolle kirkolle kerittäväksi.

Lankoja, taljoja, käsitöitä...

Lammasyhdistys jakoi tietoa lammastaloudesta.

Kävijät saivat tutustua myös kasviväriäykseen.

JAMK'in osastolla sai hypistelää villoja.

KUVAT: Marjo Simponen

Messuhenkeä Villapäivässä

Osalistuimme Villa Tuotteiksi -yrittäjäryhmähankkeen yrittäjien kanssa omalla osastolla Suomen Lammasyhdistyksen ja Uudenmaan Lämpäreiden järjestämään Villapäivään Helsingin Kansalaistorilla 26.9.2021. Olimme tällä porukalla mukana tänä vuonna ensimmäistä kertaa. Ajatuksemme oli käydä tapahtumassa verkostoitumassa sekä esittelemässä yrittäjäryhmän yritysten toimintaa ja tuotteita. Kanssamme samalla osastolla oli myös ProAgrian juuri alkanut Suomalainen villa hyötykäyttöön -hanke. Osastollamme oli hanke-esittelyiden lisäksi yrittäjäryhmän yrittäjien myytäviä taljoja, lankoja ja huovutsvillaa sekä tuotenäytteitä. Hoitimme osastoa sopivasti vuorotellen, joten välillä ehdittiin pyörähtää toistenkin osastoilla juttelemassa ja ostoksilla sekä katsomassa kerintänäytöksiä.

Tapahtumapäivälle sattui kaunis aurinkoinen syysää ja villasta kiinnostuneita ja muita ohikulkijoita Kansalaistorilla Oodi-kirjaston kupeessa riitti ja ihmiset olivat iloisella mielellä. ProAgrian lammasyhdistyksen asiantuntija **Marja Jalolla** oli mukanaan eri rotuisten lampaiden villanäytteitä ja osastollamme vierailleita ihmisiä kiinnostikin paljon, miltä eri rotuisten lampaiden villa tuntuu. Villa näytteitä hypistellessä heräsi myös monenlaisia keskusteluita lampaista ja moni kaupunkilainen sai varmasti samalla hyvää tietoa kotimaisesta lammastaloudesta ja villan tuotannosta. Osalla kulkijoista oli myös ostohousut jalassa ja kaupakkin osastolla tuntui käyvän niin taljojen kuin villankin osalta. Erityisesti yksi tietty vain näytillä ollut kaunis kainuunharmastalja kiinnosti kovasti useampaakin ohikulkijaa.

Päivästä jäi mukava fiilis. Sää suosi ja

tunnelma oli leppoisaa. Vaikka päivästä tuli melko pitkä, kun aikaisin aamusta lähdimme Keski-Suomesta liikkeelle, oli mukavaa päästä pitkästä ajasta yhdessä yrittäjäporukalla reissuun villan merkeissä ja tavata asiakkaita ja toisia villa-alanyrittäjiä. Tästä innostuneena jatkoimmekin yrittäjäryhmäläisten kanssa vielä maanantaina opintomatkaamme muutaman yritysvierailun merkeissä.

Villa tuotteiksi on Jyväskylän ammattikorkeakoulun hallinnoima yrittäjäryhmähanke. Hanketta rahoittaa Keski-Suomen ELY-keskus Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta. Hanke toimii ajalla 1.9.2020–31.12.2022.

KIRJOITTAJA
Marianne Reinikka
Projektipäällikkö, JAMK

VILLA-hanke

opastaa villan lajittelussa

Marraskuinen villamaisema on poikkeuksellisen valoisa. Suomalaisen villan kysyntä on jatkanut kasvuaan jo usean vuoden ajan. Villaisia lehtijuttuja on tipahdellut lukijoiden eteen tasaista tahtia muutaman viime vuoden aikana. Muutama viikko sitten lehtiotsikossa kerrottiin, että ”Jalostajat etsivät kilvan villan sopimustuottajia” (MT 29.10.2021). Uusia yrityksiä, jotka ostavat raakavillaa lampureilta ja jatkojalostavat sitä kehruutamalla, värjäämällä jne. ilmestyy kentälle tasaiseen tahtiin. Facebookissa löytyy jo monta suomalaiseen villaan keskittyvää ryhmää. Kotimaisen villan jäljitettävyyden, paikallisen tuotanto, lammastalouden ekologisuus sekä ihmisten positiivinen mielikuva lammastaloudesta - villakuidun erinomaisuuden lisäksi - lisäävät kiinnostusta villaa kohtaan.

Tavoitteena villan jatkojalostus

Elokuussa alkaneen VILLA-hankkeen tavoitteena on toimia sen hyväksi, että yhä suurempi osa Suomessa tuotetusta villasta, olipa se sitten alkuperäisrotujen, tuontirotojen tai risteytyslampaiden villaa, toimitetaan jatkossa tiloilta eteenpäin jatkojalostukseen. Nykyään vain noin puolet Suomessa tuotetusta villasta jalostetaan.

Hankkeen päämääränä on edesauttaa sitä, että villan tarjonta ja kysyntä kohtaavat yhä paremmin, ja että suomalaista villaa riittää yhä useammalle jatkojalostajalle. Työkaluina tämän tavoitteen saavuttamiseen ovat mm. pilottitilat, joilla dokumentoidaan kerintätapahtumaa, punnitaan kerittyjä villoja ja saadaan eläinkohtaisia tietoja, ja lajitellaan villat karkeasti. Siten saadaan tietoa hyvien ja huonojen villojen määristä syys- ja kevätkerinnässä. Pilottiloilla kerättyjen tietojen perusteella ja yhteistyössä kehräämöiden kanssa hankkeen aikana tehdään yhteiset suomalaiset laatuoluokituksukset villalle. Tämän toivotaan helpottavan tuottajien ja jatkojalostajien välistä vuoropuhelua, jotta molemmat tahot tietäisivät, minkä laatuista villasta kulloinkin on kysymys. Lisäksi tavoitteena on laajemman kyselyn avulla kartoittaa tarkemmin Suomessa tuotettavan villan määrää, josta on olemassa vain erilaisia arvioita. Vaikkakin hankkeen maantieteellinen toiminta-alue on rajattu, hankkeessa kerättävä tieto ja tuotettavat materiaalit tulevat kaikkien lampureiden hyödyksi.

Tärkeänä osana hankkeen toimintaa ovat

info

SUOMALAINEN VILLA HYÖTYKÄYTTÖÖN, VILLA-HANKE

- Hankkeen toiminta-aika 1.8.2021-31.12.2022
- Toiminta-alue Varsinais-Suomen, Pirkanmaan, Etelä-Pohjanmaan sekä Pohjanmaan Ely-keskusten alueet.

Tietoa hankkeen työpajoista ja toiminnasta

- Hankkeen nettisivuilta: <https://www.proagria.fi/hankkeet/suomalainen-villa-hyotykayttoon-villa-hanke-17300>
- Facebookista <https://www.facebook.com/groups/villahanke/>

villan lajitteluun ja laatuun keskittyvät tapahtumat ja työpaikat, joita hanke järjestää sekä lampureille että muille villatoimijoille hankealueella. Näiden työpaikkojen tarpeellisuus on tullut selväksi jo hankkeen parin ensimmäisen toimintakuukauden aikana. Työpajoissa ”kalibroimme” sormemme samoille laatuoluokituksille. Samalla luomme ja vahvistamme sekä lampureiden, että lampureiden ja jatkojalostajien välistä verkostoa ja yhteistyötä, ja tarjoamme tilaisuuden villaiseen vuoropuheluun. Tarjoamme villan tuottajille ja villan käyttäjille mahdollisuuden kohdata villan äärellä.

Parempi hinta kannustaa

Harmaan ja sateisen syksyn valopilkku on ollut se, että villasta maksettava korvaus alkaa olla jo sen suuruinen, että se kannustaa lampureita tekemään työtä villan hyvän laadun eteen ja toimittamaan villaa jatkojalostukseen. Sillä selvähän se on, että villan lajittelusta koituu ylimääräistä työtä, josta tulee saada korvaus. Lisäksi villan keräilyn logistiikkaan on vihdoinkin paneuduttu: monet yritykset ovat jo perustaneet villan keräily pisteitä eri puolille Suomea tai noutavat villat tiloilta itse. Enää ei rahtikehruutus, oma jatkojalostaminen ja tilamynti ole lampurille ainoa tapa saada tuloja villasta.

Nyt kun monet ulkoiset tekijät näyttävät olevan suotuisia suomalaiselle villalle, kannattaa tähän tilaisuuteen tarttua. Pienessä

KUVA: Anu Pentti

Marraskuinen VILLA-päivä Herrakunnan Lampaassa oli lämmin ja inspiroiva

VILLA-hankkeen järjestämä villapäivä oli juuri niin kuin villa on: lämmin, mukava ja inspiroiva. Juuri sellainen verkostoitumispäivä, mitä hanke haluaa tarjota osallistujille, lampureille että muillekin villa-alan toimijoille. Herrakunnan Lampaan emäntä **Sari Jaakola** kertoi osallistujille tilasta, isäntä **Jaakko Jussila** keritsi lampaita, lammassiantuntija **Kaie Ahlskog** arvosteli villan lampaan päällä ennen kerintää, ja hankevetäjä **Anu Pentti** lajitteli villoja työpajaan osallistuvien kanssa. Tämä oli mukava startti Villan lajittelu -työpajoille. VILLA-hanke tulee järjestämään hankkeen toiminta-alueella useita vastaavia työpaikoja. Niistä löydät tietoa hankkeen sivulta ja hankkeen Facebook-sivulta, katso viereinen tietolaatikko.

maassa verkostoituminen ja yhteistyö menestymisen a ja o. VILLA-hanke haluaa olla edistämässä kaikkien villa-alan toimijoiden välistä verkostoitumista ja yhteistyötä.

Pidetään villat hyvässä liikkeessä!

Anu Pentti

Projektipäällikkö, VILLA-hanke,
ProAgria Etelä-Suomi ry

Villan sopimustuotantoa myös Pirtin kehräämöllä

Jos sanotaan että lammastalous on pelkenut paikoillaan vuosikymmenet, niin viimeisen parin vuoden aikana on kyllä tapahtunut paljon. Lammastuotteiden kysyntä on noussut nykyajassa ennennäkemättömälle tasolle. Alan toimijat ovat alkaneet sitoutumisen ja ennakoitavuuden toivossa solmimaan tuotantosopimuksia niin liha kuin villapuolellakin. Viimeisimpänä myös perinteinen Pirtin kehräämö aloitti sopimustuotannon lammastilojen kanssa.

Pirtin kehräämöllä on pitkät perinteet villan parissa, ja se on aina ollut taustaltaan lampuriomisteinen. Nykyinen omistaja on Lammastaloussäätiö. Pirtin kehräämö on osantanut villaa lampureilta myös silloin kun sille ei ollut markkinoita. Tämänhetkinen villan kysynnän kasvu on saanut myös perinteisen toimijan uudistamaan toimintaansa.

Tänä vuonna Pirtin kehräämö on käynnistänyt tuotannon Jämsässä Jämsän Huopatehdas Oy:ltä ostetuissa kiinteistöissä ja koneilla. Jämsän tehtaan yhteyteen avattiin syyskuun alussa villan vastaanottopiste, joka kesken sijaintinsa ansioista palvelee lampureita laajemmin. Toimintaa kehitetään nyt kovalla sykkeellä joka osa-alueella. Kehruutuotantoon on panostettu ja se on ilmastomuutoksen torjunnan vaatimusten mukaisesti lähes kokonaan hiilineutraalia.

Villan hinnoittelulla Pirtin kehräämö haluaa tukea villan talteen ottoa ja sitä kautta suomalaista lammastaloutta ja maaseudun elinvoimaa. Pirtin Kehräämö on aloittanut sopimustuottajamallin käytön. Sopimustuotantoon kuuluu tuottajan arvio villantuotannostaan, ennakkotiedosta ja sitoutumisesta maksetaan sopimustuottajille kilpailukykyistä hintaa. Yhteiskuljetuksia sopimustuottajien villoilta suunnitellaan. Toivomme Pirtillä, että panostukset toiminnan kehittämiseen eivät valuisi hukkaan, vaan saisimme mahdollisimman paljon hyvälaatuista villaa jatkojalostukseen. Suomenlampaan ja kainuunharmaksen lisäksi ostamme myös liarotujen ja risteystysten villaa. Rotulangoista ensimmäinen – Teku-sukkalanka – on juuri lanseerattu ja tuotekehitys koetaan nyt jatkuvan kehityksen toimintamallina.

Etukäteissuunnittelulla lampurit pysyvät saamaan laadukasta villaa talteen. Etenkin kesän ulkona laiduntaneiden lampaiden villa kannattaa hyödyntää. Keritsijä tulee varata ajoissa, jotta puhdas ja laadukas kesävilla ei turhaan ehdi sisäruokintakauden alkaessa likaantumaan.

Karitsavillallekin on kysyntää. Etenkin

KUVA: Annina Holopainen

Testikerintää Vainion teurastamolla. Keritsijänä Maxim Oreshkov, villaa lajittelemassa Pia Parikka ja eläinliikenteestä huolehti Anniina Holopainen.

kotimaiset rodut ehtivät kasvattaa kehruuta ajatellen riittävän pitkän villan. Kerintä vilkastuttaa eläinten aineenvaihduntaa ja kerinnällä saakin mukavasti boostattua myös karitsoiden kasvua.

Marraskuun alussa toteutettiin testikerintä Vainion teurastamolla. Kiitokset Suomen Keritsijät Ry:n **Lauri Toloselle** ideasta ja suuret kiitokset teurastamolle testimahdollisuudesta. Pilotissa testattiin aikataulujen ajoittamista, villasaantoa, työvoiman tarvetta sekä teurastuksen laatua. Kerityt teuraseläimet lisäävät teurashygieniää, nopeuttavat teurastusta ja lisäävät hyötykäyttöön päätyvän villan määrää. Kerintää suunniteltaessa täytyy tietysti huomioida eläinten hyvinvointi ja kylmään teurasauttoon tai navettaan talvella päätyvät lampaat tulee keriä riittävän aikaisin tai talviteriä hyödyntäen. Oli hyvin avartavaa ja mukavaa nähdä miten rauhallisia eläimet olivat teurastamolla ja miten niiden hyvinvointi oli huomioitu aikataulutuksessa, tiloissa ja käsittelyssä. Asiallisen kerinnän jälkeen lampaat kävivät pian makuulle närehtämään. Teurastamolla tapahtunut kerintä antoi paljon tietoa, mutta sen jatkaminen edellyttää vielä kehittämistyötä.

Vuonna 2021 Pirtin kehräämö on panostanut uuteen johtamisjärjestelmään ja alkusyksystä uudistimme myös kotisivumme, jossa on erityisesti panostettu myös lampureiden palvelemiseen. Sivuilta löytyvät toi-

KUVA: Maxim Oreshkov

mintaojheita eri tilanteisiin ja viimeisimpänä myös reaaliaikainen mittari, joka näyttää lampureiden rahtikehruun toimitustilanteen/aikataulun. Tulemme vielä tutkimaan mahdollisuutta avata muuallekin Suomeen vastaanottopisteitä alihankkijoiden hoidettavaksi osana villan keruujärjestelmää.

Odotamme tulevaa vuotta innolla ja toivomme lampureiden hyödyntävän sopimustuotantomallit ja kasvattavan tuotantomääriään!

KIRJOITTAJAT

Anniina Holopainen ja **Päivi Hämäläinen**

Anniina Holopainen vastaa tällä hetkellä Pirtin kehräämön villan sopimustuotannosta. Anniinalla on ennestään laaja lampuriverkosto toimiessaan Pohjanmaan Lammasosuuskunnan toimitusjohtajana ja välittäessään jäsenlampureiden teuraita. Hän vaikuttaa myös paikallisessa lammaskerhossa sekä Suomen Lammasyhdistyksen hallituksessa. Sopimustuotannosta kysymyksiin Anniina vastaa mielellään ja yhteystiedot löytyvät Pirtin kehräämön nettisivuilta. Päivi Hämäläinen on toiminut Pirtin kehräämön toimitusjohtajana vuodesta 2020. Hänellä on vankka kokemus tekstiiliteollisuudesta ja erityisesti tuotannon kehitystoiminnasta.

Kinnusen Mylly 50 vuotta

– paikallisesta yrityksestä valtakunnalliseksi toimijaksi

Kinnusen Myllyn yritysstrategian kantavana ajatuksena on yrityksen perustamisesta asti ollut kotimaisten ja erityisesti oman pohjoisen alueen raaka-aineiden paikallinen jatkojalostus.

Perheyrittäjä kolmannessa polvessa.

Kinnusen Mylly aloitti toimintansa vuonna 1962 nykyisten omistajien isoisän **Armi Kinnusen** ostettua viljamyllyn Utajärveltä. Vuonna 1976 tehtiin sukupolvenvaihdos, kun Armin pojat **Eero, Risto, Arvo** ja **Aarne Kinnunen** ostivat myllyn isältään. Armin jälkeen Eero Kinnunen toimi toimitusjohtajana eläkeikään asti ja hallituksen puheenjohtajana kuolemaansa saakka. Vuonna 2014 toimitusjohtajaksi siirtyi aikaisemmin tuotannosta vastannut Eeron nuorin veli Aarne Kinnunen. Vuoden 2010 molemmin puolin kolmas sukupolvi on tullut mukaan yritykseen; Eeron tyttäret **Annu Kuure** ja **Marja-Riitta Kinnunen** sekä Aarnen poika **Tuomas Kinnunen**.

Yritystä kehitetään ajan vaatimusten mukaan

Aluksi myllyssä jauhettiin silloisen tavan mukaan lähialueiden tilojen vilja jauhoksi ja rehuksi. 1960-luvulla yritys siirtyi rakennemuutoksen myötä kauppajauhatuskeskukseksi eli tullijauhatuskeskukseksi sijaan vilja ostettiin ja myytiin jauhoina alueen leipomoille. 1980-luvulla investoitiin moderniin vehnämyllyyn, jolloin pohjoisen leipomoille voitiin toimittaa ruis- ja ohrajauhojen lisäksi myös vehnäjauhoja. Vuonna 2018 valmistui pitkään suunniteltu uusi kauramyllly, joka mahdollisti erikoistumisen gluteenittoman puhdaskauran ja sen erikoistuotteiden kansainväliseen vientiin.

1970-luvulla käynnistettiin rehutehdas samalla periaatteella kuin kauppajauhatus-toiminta, viljaa ei kuljeteta matkojen päähän vaan jalostetaan siellä missä sitä viljellään. Vuonna 1988 rehujen sopimusvalmistuksen päätyttyä lanseerattiin oma Kinnusen Tähti-rehut -brändi.

1990- ja 2000-luvuilla yrityksen tehtaita on uudistettu ja automatisoitu vuoron perään tuotannon tehokkuutta ja nykyaikaisuutta kehittäen. Tällä hetkellä rehutehdas tuottaa sekä tavanomaisia että luomurehujaa maito- ja lihakarjalle, lampaille, hevosille sekä poroille. Jauhomylllyn tuotteita ovat

KUVA: Kinnusen Mylly

Ilmakuva myllyn tuotantolaitoksista.

vehnä- ohra- ja ruisjauhutuotteet leipomoille sekä kotileipureille. Kauramyllyn 65 Oats -tuotteisiin kuuluvat gluteenittomat kauratuotteet elintarvikevalmistajille ja horeca-alalle sekä kotimaahan että vientiin. Tänä päivänä tuotteita viedään reilusti yli 20 maahan.

Lammasrehuja kentän toiveesta

Erityisesti lampaille suunniteltujen rehujen kehittämiseksi saatiin aloite kesällä 2010, kun lammastilat tiedustelivat, olisiko Kinnusen Myllyllä mahdollisuus valmistaa ympärivuotisesti saatavilla olevaa lammasrehua. Rehun suunnittelu aloitettiin liharoduille tärkeän kuparittomuuden pohjalta ja reseptin soveltuvuutta ruokintasuunnitelmassa testattiin silloisen ProAgrian lammasneuvojan avustuksella. Ensimmäinen myyntiversio lähti tilaajille elokuussa 2010.

Lammasrehuja on vuosien saatossa kehitetty edelleen ja tuoteperheeseen kuuluu

nykyisin täysrehu sekä tavanomaisena että luomuversioina ja luomutuotantoon hyväksytty kivennäisrehu.

Rehujen markkinointi tapahtuu pääasiassa maatalouskauppojen ja meijereiden kautta.

Kilpailuvaltina oma tuotanto riittävällä kapasiteetilla

Alihankkijoiden ja ulkoistamisen sijaan Kinnusen Mylly on investoinut oman tehokkaan tuotannon kehittämiseen. Kolme nykyistä liiketoimintaa luovat keskenään tärkeän synergian. Rehutehdas hyödyntää myllyn ja kauramylllyn sivujakeet lähes täysin. Rehuista ylijäävä kaurankuori hyödynnetään viereisessä lämpölaitoksessa, josta se palaa takaisin rehutehtaassa ja kauramylyssä käytettäväksi höyryenergiaksi. Yritys haluaa kehittää toimintaansa kestäväällä ja vastuullisella pohjalla.

KIRJOITTAJA **Eila Pennanen**

Yhdessä enemmän!

POSITIIVINEN
HINNANNOUSU JATKUU.

POHJANMAAN LAMMASOSUUSKUNTA

Lisätiedot: Anniina Holopainen puh. 050 9131 845
pohjanmaanlammasosuuskunta@gmail.com
TOIMIALUEENA KOKO SUOMI

Kuva: Pezibear / Pixabay

Maila Maulan muistolle

Agronomi Maila Maula kuoli 20.9.2021 86-vuotiaana Pirkkalassa. Hän oli syntynyt 16.2.1935 Orimattilassa, päässyt ylioppilaaksi vuonna 1955 Loviisan yhteislyseosta ja valmistunut agronomiksi vuonna 1961 Helsingin yliopistosta.

Mailan ensimmäinen työpaikka oli Oulun läänin talousseura, jossa hän toimi pienkarja-agronomina vuosina 1962–1966. Sen jälkeen alkoi pitkä työura lampaiden parissa. Vuodesta 1966 vuoteen 1996 eli 30 vuotta Maila toimi lammassektorilla. Alussa työnantaja oli Lampaanjalostusyhdistys, ja vuodesta 1988 alkaen lammassuunnittelun siirtyessä maatalouskeskuksiin ensin Pirkanmaan Maatalouskeskus, vuodesta 1993 Pirkanmaan Maaseutukeskus.

Päätyö oli koko ajan kentällä eli piiriagronomina Pirkanmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan ja Hämeen alueilla. Alue oli laaja kuten nykyisillään lammassuunnittelijoilla. Työmatkat kestivät useimmiten koko viikon ja yöpyminen tapahtui yleensä tutuilla lammastiloilla, jolloin lammassuunnittelusta keskusteltiin pitkälti iltaan asti. Alueen lampurit ja lampaat tulivat tutuiksi. Asiakassuhteet kestivät usein jopa kymmeniä vuosia. Eläkkeelle jäädessään Maila muisteli kiitollisena menneistä vuosista muun muassa seuraavasti: ”Kiitos teille alueeni lampurit, että olette ottaneet minut ystäväyhdellä vastaan. Viisi taloa on tällä hetkellä samoja kuin aloittaessani vuonna 1966 neuvojatyön”. Kuinka moni voi sanoa, että asiakassuhde jossakin asiassa on kestänyt yhtämittaisesti 30 vuotta samojen ihmisten välillä?

Kenttäneuvonnan lisäksi Mailan työ- sarkaan kuului monenlaisia valtakunnallisia asiantuntijatehtäviä. Hän oli pidetty luennoitsija lukuisilla lammaspäivillä eri puolilla Suomea. Elävien eläimien ulkomaankauppoja oli paljon 1970- ja 1980-luvuilla. Niissä Maila oli mukana hankkimassa kaupattavia eläimiä omalta alueeltaan, mutta usein myös kauppojen käytännön järjestelyissä. Vuosien mittaan lampaiden arvostelumenetelmiä kehiteltiin niin eläinten rakenteen kuin villankin suhteen. Tässäkin työssä Mailan pitkäaikainen kokemus ja asiantuntemus olivat apunamme. Työ oli monipuolista, mutta Maila piti siitä.

Tunnustuksena pitkäaikaisesta, tulokselisesta työstä Maila Maula nimettiin Suomen Lammasyhdistyksen kunniajäseneksi syksyllä 1998 yhdistyksen 80-vuotisjuhlien yhteydessä.

Mailan jäädessä eläkkeelle monet entisiä asiakassuhteista jatkuivat vuosia ystäväys-suhteina. Yhteyttä pidettiin, vaikkei se enää liittynyt lampaasiin. Aikaa jäi myös oman kunnan huolehtimiseen. Alkuaikoina eläkkeelle jäämisen jälkeen hän harrasti paljon kävelyä ja pyöräilyä. Sauvakävelykin tuli tutuksi.

Maila on asunut 1970-luvun alusta asti samassa kerrostalossa Pirkkalassa. Naapurit ovat tulleet tutuiksi ja kanssakäyminen heidän kanssaan on pirstantunut arkista elämästä. Jalkojen kunto huononi vuosien mittaan, mutta sitkeästi Maila kävi varsinkin kesällä päivittäin ulkona hissittömän talon toisesta kerroksesta. Pihalla oli viihtyisiä oleskelu-

KUVA: Marja-Kaisa Maula

paikka keinuineen, jossa talon eläkeläiset paransivat maailmaa. Syntymä- ja nimipäiville kokoonnuttuun kulloisenkin sankarin luo kahville.

Mailan lähipiiriin kuului kaksi tyttäreltä, **Kaisa** ja **Taina** perheineen. Hänellä oli yksi lapsenlapsi, tyttärentytär **Janina**. Kaisa asuu lähellä Mailan kotia ja hoiti nyt korona-aikana esimerkiksi kaupassa käynnit ja muitakin käytännön asioita. Taina perheineen asuu kauempana.

Perhepiiriin ohella Mailaa muistelevat lämmöllä monet lampurit, entiset työtoverit sekä sukulaiset, ystävät ja naapurit. Muistamme Mailan reippaana, toimeliaana ja sanavalmiina ihmisenä, joka teki eikä vain meinannut!

Ulla Savolainen

Kysy – me vastaamme

Pässikaritsojen kurouma

Olin lammastilaneuvojana 16 vuotta, minulla oli 160 asiakastilaa.

Yhdellä asiakkaalla oli 100 uuhien suomenlammas siitoslampola. Se oli siihen aikaan iso tila.

Pässikaritsoilla oli paha kurouma lapojen takana, jonka vuoksi en voinut ottaa niitä siitosvälitykseen. Uuhikaritsoilla ei ollut kuroumaa, vaikka kaikilla oli sama ruokinta.

Mistä kurouma johtui, nimenomaan pässikaritsoilla?

Veikko Pyykönen

Vastaus:

Oletettavasti noin suurella tilalla oli useampia pässejä käytössä ja useampaa sukulinjaa, mutta on myös mahdollista, että isokin katras on lähtöisin suppeasta kantaeläinten joukosta. Ensimmäinen selitys pässien ja uuhien eron kuroumassa olisi dimorfistinen periytyminen, mikä tarkoittaa, että vaikka sukupuolilla on samat geenit, ne toimivat pässeillä ja uuhilla eri tavalla ja siten kummallakin sukupuolella korostuu niille tyypilliset rakennepiirteet. Lampailta sukupuolien ero on melko suuri ja näkyy selvästi esimerkiksi aikuiskoossa ja joissakin rakenneominaisuuksissa. Tässä tapauksessa koko katraalla olisi ollut taipumus kuroumaan, mutta koska samassa elopainossa uuhikaritsat ovat pässejä

pyöreämpiä ja pieniluisempia, pieni kurouma ei välttämättä tunnu ja näy niillä yhtä selvästi kuin pässeillä.

Voisi myös ajatella, että joku yksittäinen geeni olisi kurouman syytä, ja sukupuoleen sitouneena se voisi helpommin näkyä pässillä, jolla on vain yksi x-kromosomi. Silti siinäkin tapauksessa myös osalla uuhista näkyisi kuroumaa ja osa pässeistä olisi rakenteeltaan normaaleita. Tällaisesta periyttämisestä kurouman kohdalla en kuitenkaan löytänyt kirjallisuudesta mitään tietoa. Varmaa tietoa näin jälkikäteen on vaikea sanoa.

Jalostusvaliokunta

Onko sinulla kysymys lampasiin liittyen? Lähetä kysymyksesi sähköpostitse lammalle@gmail.com, toimitus pyrkkii löytämään asiantuntijan vastaamaan kysymykseesi.

Suhdanteita

Markkinoilla

Muistan, kuinka 7 vuotta sitten lammasektori iloitsi kirjanpitoiltojen kannattavuuskertoimen noususta; saavutimme silloin kriisissä rämpineet sikatilat! Viimeaikaiset kustannusnousut tuntuvat lammastiloillakin, vaikkakin työvaltaisena tuotantomuotona olemme ehkä sitä sikasektoria paremmin puskuroitu.

Nyt Savonlinnan lammaspäivillä oli mukavan myönteinen pohjavire. Parin vuoden takainen teurashintojen sukellus on leikannut kotimaista tuotantoa, jolloin teuraista näyttää olevan enemmän pulaa kuin ylituotantoa. Muun Euroopan hinnat ovat myös nousseet, mikä on vähentänyt tuontipainetta. Tuottajaorganisaatiot ovat pystyneet neuvottelemaan teurashintoja ylöspäin, mikä on auttanut myös organisaatioihin kuulumattomia.

Kestävä hintojen nousu ei tule itsestään. Se on korvausta laadukkaista teuraista, luvatuista toimitusajoista kiinnipitämisestä ja avoimesta kommunikaatiosta ketjussa. Tuottajaorganisaatioiden avulla meillä on nyt työkalu olla mukana ketjun kehittämiskustelussa. Lampureiden vastuulla on nyt toimia niin, että leppeä myötätuuli jatkuisi.

Pari vuotta sitten alkoivat toimittajat soitella, kuinka villaa menee haaskuuseen. Silloin murheellisen tilanteen selittäminen parhain päin ja tulevaisuuteen uskoen vaati paljon psyykkausta.

Usko tulevaisuuteen ei mennyt hukkaan: ensimmäisen kerran 15-vuotisen lampurin uramme aikana villan ostajat soittivat ja kysyvät, olisiko meillä myydä jotain. Hinta kattaa jo kerintäkustannukset. Ja Suomen keritsijät ovat kouluttaneet ja koulutautuneet niin, että meillä on kapasiteettia saada villa talteen.

Villamarkkinoilla tarvitaan samaa malttia ja toiminnan kestävyttä kuin teuraspuolella: vastuullamme on toimittaa oikea-aikaisesti kerittyä villaa sellaiset määrät, että rakenteilla oleva kehruukapasiteetti saadaan tehokkaaseen käyttöön. Jos villalangan tarvitsija ei saa lankaansa, saattaa pettymys sammuttaa syntyneen innostuksen.

Mediassa

Ruokakeskustelussa jokainen on vähintään kokemusasiantuntija – päivittäinen ruokailu ei valitettavasti pätevöitä alkutuotannon arviointiin. Maanviljelyn ja ruokajärjestelmän perusteiden kärsivällinen selittäminen on jokaisen alkutuotannon puolesta vaikuttavan jatkuvaa arkea.

Maatalouden kriittisestä uhriutumista on kuitenkin varottava. Faktojen kiistämisellä ja ”suun puhtaaksi puhumalla” varmistamme, että todellinen tai kuviteltu vastapuoli lakkaa kuuntelemasta sanomaamme.

Kärkkään some-huutelun kyllästävässä ilmapiirissä on vaikea muistaa, että politiikassakin oikeat päätökset tehdään maltillisella

keskikentällä, jonne oma sanoma olisi suunnattava. Omien heikkouksien ja kehittämiskohteiden tunnustaminen lisää uskottavuutta myös ulkopuolisten silmissä.

Omassa päässä

Kuuden puheenjohtajavuoden jälkeen voin vakuuttaa, että täydellistä kentän äänitorvea ei ole. ”Äänellään se variskin laulaa”, eli Lammasyhdistyksen hiljalleen uusiutuva hallitus ja toimihenkilöt muodostavat tiimin, josta kootaan soiva bändi vastaamaan oman kentän ja ympäristön haasteisiin.

Vaikka oma ajankäyttöni yhteisiin asioihin onkin vaikuttanut oman tilan resursseihin, koen silti olevani voiton puolella. Luova konflikti harrastusten, lammasektorin tarpeiden ja oman yrityksen välillä on toivoakseni ollut enemmän voimavara kuin rasite. Ainakin olen toistaiseksi onnistunut olemaan itseni kanssa samaa mieltä eri rooleissa toimiessani.

Siirtyminen ”rivilampuriksi” on sekä haikaa että helpottavaa. Aikanaan oman tilan tuotantosunnaksi vahvistui lammastalous paljolti Lapin lampureiden tervetuloitotuksen ja upean vertais-tuen vuoksi.

Siirtyminen kansallisille foorumeille on vain vahvisti tätä ensivaikutelmaa. Vertaisoppiminen, kokemusten vaihto ja avoimuus pysyvät toivottavasti lammasektorin vahvuutena jatkossakin!

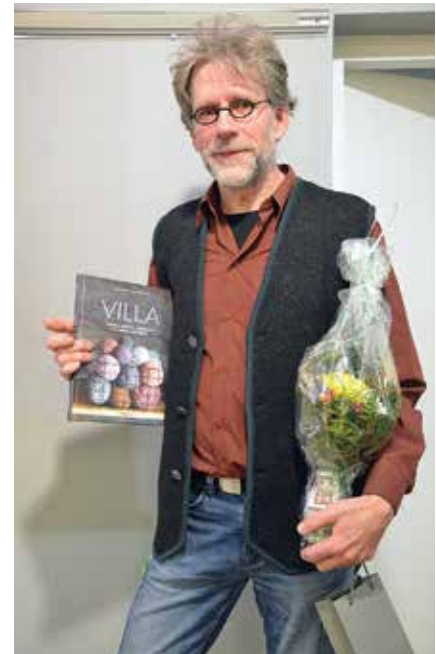
Petri Leinonen

Suomen

Lammasyhdistyksen

puheenjohtaja

vuosina 2016–2021.

KUVA: Eila Pennanen

SLY:n hallituksen märepalat

- **Lammasyhdistys** on käynyt lausumassa Eduskunnan Maa- ja metsätalousvaliokunnassa suden kannanhoidollisesta metsästyksestä
- **Uusi eläinten hyvinvointilaki** on lausunnolla; lampaille siinä ei ole juurikaan uutta
- **CAP-uudistuksesta** tihkuu ennakkotietoja, työ jatkuu yksityiskohtaisemmalla valmistelulla 2022

- **Lammasyhdistys** on useamman villahankkeen ohjausryhmässä, teurasketjun kehittämisessä yhdistys tekee viestintää
- **Koetamme myötävaikuttaa** hankkeeseen, jossa kehitetään lampaiden ja aitausten etäseurantatekniikkaa

KOONNUT: **Petri Leinonen**

Savonlinnassa valittiin uusi puheenjohtaja

Janne Jokela aloittaa ensi vuoden alusta

Puheenjohtaja Petri Leinonen sekä ensi vuonna aloittava seuraajansa Janne Jokela kuvailivat alan tilannetta melko valoisaksi, koska lihan ja villan tuottajahintoihin on saatu toivottua korotusta.

KIRJOITTAJA **Terhi Torikka**
KUVAAJA **Eila Pennanen**

Valtakunnalliset lammaspäivät Savonlinnassa päättyivät puheenjohtajavaaliin. Äänestyksessä olivat mukana **Janne Jokela** Kokkolan Lohtajalta sekä **Satu Kumpulainen** Sievistä. Lopputulokset oli 37-28 Jokelan hyväksi.

Luomulampuri Jokela aloittaa puheenjohtajana ensi vuoden alussa, kun torniolaisen **Petri Leinosen** puheenjohtajakausi päättyy.

Jokela kasvattaa suomenlampaista, myy lihaa ja villaa sekä maisemanhoitopalveluja merimaisemissa. Mukana tilan toiminnassa on myös poika puolisoineen.

Jokela kuvaili esittäytymisessään tulevan pestinsä painopisteiksi taloutta ja ympäristöä. Hän vakuutti myös, että tulee ajamaan tasapuolisesti kaikkien rotujen ja tuotantomallien asioita, vaikka oma katras suomenlampaista onkin.

Uusina hallitukseen valittiin **Sanni Kaitamäki**, ja varajäseneksi **Kaj Sjögård**. Hallituksessa jatkavat: **Juha Tähkämaa**, **Nina Snellman**, **Mikko Idlax**, **Maaret Berg-Tynkynen**, **Anniina Holopainen**, **Helinä Leppänen**, **Arto Hillilä**, **Hannu Iso-Junno**, **Kirsi Ylipiessa** ja **Anne Jurva**.

Leinonen kiitti lampureita antoisista kahdeksasta hallitusvuodesta, joista kuusi hän toimi puheenjohtajana.

– Olen saanut olla seuraamassa läheltä positiivisia muutoksia. Jos vielä jotain voisi toivoa, niin muutamien hyvin toimivien aktiivisten lammaskerhojen toimintaa voisi levittää myös laajemmalle.

Viime aikoina Leinosen työ on sisältänyt aktiivista vaikuttamista CAP-uudistuksen sisältöön sekä keskustelua suden kannanhoidollisen metsästyksen aloittamisesta.

Tyytyväisenä Leinonen totesi myös, että yhdistys on nyt mukana monissa hankkeissa ja tunnelma lampaanlihan ja villan ympärillä on vireä.

Puheenjohtajaehdokkaat Janne Jokela ja Satu Kumpulainen tentittävänä.

Lammastiloille tunnustusta

Kokouksessa palkittiin sekä vuoden 2020 että vuoden 2021 lammastilat. Vuoden 2020 palkinnon saaja Isokummun lammas-tila oli julkistettu jo aiemmin, mutta kukitettiin vasta nyt.

Vuoden 2021 lammastilana palkittiin Suosaaren Texel ja tuottaja **Sarita Mikkonen**. Tila on texel-liharodun jalostuslampola, ja Mikkonen sai kehuja myös jalostuseläinten myyjänä siitä, että häntä kiinnostaa, miten eläimen kanssa on kauppojen jälkeen sujunut.

Tuotosseurantatilojen parhaina palkittiin kolme kunkin kokoluokan suurimman karitsatuotoksen saavuttanutta tilaa.

Kokouesityksissä kuultiin katsaus Etelä-Savon maatalouteen sekä tulevaan CAP-uudistukseen. MTK-Etelä-Savon toiminnanjohtaja **Vesa Kallio** muistutti myös, että erilaisten tukien hakeminen on aina valinta, joka kannattaa puntaroida saatavaan hyötyyn ja käytettyyn vaivaan nähden.

Professori **Juha Heleniuksen** puhe liit-

Simo Havia toimi kokouksen puheenjohtajana.

tyen monimuotoisuuden merkitykseen ja sen yhteyteen karjalouteen sekä ruuantuotannon ilmastovaikutuksiin herätti mukavasti keskustelua ja sai kiitosta kuulijoilta.

Juha Helenius korosti esityksessään sitä, että Pohjoismaat ovat juuri oikea paikka vettä tarvitsevalle kotieläintuotannolle, sillä täällä vettä riittää. Hän muistutti lisäksi, että monimuotoisuuden säilymistä turvataan parhaiten kasvattamalla laiduntavia kotieläimiä.

– Keskustelu monimuotoisuuden merkityksestä nousee vielä ilmastokeskustelun rinnalle ja maaseuduista tulee uudelleen merkittäviä asumisympäristöjä, Helenius ennusti.

Seminaariohjelmassa teemana talous

ProAgrian kokoamassa ohjelmassa pureuduttiin talouskysymyksiin ruokinnan, strategiavalintojen, markkinoiden toiveiden, tukien sekä suunnittelun ja seurannan työkalujen pohjalta.

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA

Eila Pennanen

CAP-UUDISTUKSEN TOIMEENPANO

käynnistyy vuoden 2023 alussa. Nykyisen maaseutuohjelman toimenpiteet jatkuvat normaaliin tapaan siirtymäkautena vuosina 2021 ja 2022. Näinä vuosina käytössä ovat myös elpymisvarat, kerrotaan Etelä-Savon ELY-keskuksesta. Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitosopimukset näyttäisivät olevan haettavissa ensi keväänä 5-vuotiskaudeksi. Uusia APR-sopimuksia ei voi ensi keväänä hakea, mutta vanhoihin sopimuksiin voi hakea jatkokautta kuten keväällä 2020 ja 2021.

Pohjanmaan Lammasosuuskunnan toimitusjohtaja **Anniina Holopainen** kertoi hintaneuvottelujen tuottaneen tulosta keskimääräisen tuottajahinnan kohottua noin euron kilolta vuoden 2021 alusta. Lihamarkkinoilla on tällä hetkellä enemmän kysyntää kuin tarjontaa, tavoitteena on markkinoiden kehittäminen hallitusti sidosryhmäyhteistyön puitteissa.

Viime kesän haasteista Holopainen nostaa esille pitkän hellejakson vaikutuksen karitsoiden kasvuihin sekä paikoitellen esiintyneet *Haemonchus*-tartunnat.

ProAgrian Sini Sillanpää purkaa seminaarin ryhmätyötä.

– Parhaat tilat kuitenkin onnistuvat vuodesta toiseen olosuhteista riippumatta. Ollaan hereillä – suunnitellaan hyvin, toteutetaan hyvin, tarkkaillaan tilannetta ja tehdään korjaavat toimenpiteet ajoissa.

Netti-Katras käyttöön

Odotettu NettiKatras-ohjelmisto otetaan käyttöön joulukuun alussa. Ohjelmiston

käyttäjäkoulutusta annetaan webinaareissa ja alueellisissa koulutustapahtumissa sekä opetusvideoiden avulla, kertoo ProAgrian lammastalouden erityisasiantuntija **Milla Alanco-Ollqvist**.

– Kehitystyötä jatketaan myös ohjelmiston käyttöönoton jälkeen.

Janne Jokela ny ordförande för Finlands Fårörening

Janne Jokela från Karleby valdes till ny ordförande för Finlands Fårörening på mötet i Nyslott. Han efterträder **Petri Leinonen** på ordförandeposten vid årsskiftet. Till ny ordinarie medlem i styrelsen valdes **Sanni Kaitamäki** och till ny suppleant **Kaj Sjögård**.

I styrelsen fortsätter: **Juha Tähkämaa**, **Nina Snellman**, **Mikko Idlax**, **Maaret Berg-Tynkynen**, **Anniina Holopainen**, **Helinä Leppänen**, **Arto Hillilä**, **Hannu Iso-Junno**, **Kirsi Yli-piessa** och **Anne Jurva**.

Till Årets färgård 2021 utsågs Suosaaren Texel. Texelavlaren **Sarita Mikkonen** har bedrivit aktiv avel, rett ut släktlinjer och

använt sig av insemination. Dessutom har hon varit socialt aktiv och varit med om att starta diskussionsgrupper för färgare på sociala medier.

På de nationella färdagarnas seminarium var temat ekonomi. Deltagarna fick bland annat höra att Österbottens Färandelslag lyckats förhandla en förhöjning på köttpriset med ungefär en euro per kilo sedan årets början.

ProAgrias nya program Netti-Katras tas i bruk i december och ersätter nuvarande WebLammas och WebVuohi. Utvecklingsarbetet med Netti-Katras kommer att fort-

sätta också efter lanseringen.

Färdagarnas utfärds mål var Putkisalon Kartano och Järvenpään tila.

Putkisalo gård har får av raserna dorset och finsk lantras. Gården är specialiserad på direktförsäljning och turism.

Järvenpään tila satsar på bra ensilage. Gårdens färraser är finsk lantras samt korsning suffolk-finsk lantras. Slaktdjuren säljs via andelslaget, en del bagglamm går även vidare för produktion av blodplasma.

De nationella färdagarna ordnades i Nyslott 16–18.11.2021.

Käytämme härnäripässiä tasan 14 vrk, kertoo Susanna Nuutinen. Leimattujen uuhien määrä viidentenä astutuspäivänä kertoo onnistuneesta käytännöstä.

Syksyn lammaspäivät

Opintoretkellä Etelä-Savossa

KIRJOITTAJA

Milla Alanco-Ollqvist

ProAgria Etelä-Pohjanmaa

KUVAAJA

Eila Pennanen

SpaHotell Casinolta starttasi 16. marraskuuta puolenpäivän aikaan kaksi bussilastillista lampureita opintoretkelle lauhassa talvisäässä.

Putkisalossa satsataan suoramyntiin ja matkailuun

Putkisaloon kartanossa Rantasalmella oli nähtävää neljässä esittelypisteessä. Suur-Savon lampurit osallistuvat esittelyiden pitämiseen. Tällä 230 uuhien tilalla hyödynnetään useita rotuja tuotannossa. Jalostuslampola status on dorset-rodulla, jota pidetään 120 uuhien vahvuudessa. Karitsoita tuotetaan vuodessa 450, joista lähes kaikki tuuraat myydään suoramyntinä. Asiakkaina on useita ravintoloita. Myös maisemanhoito ja metsätalous ovat tärkeitä tulonlähteitä. Tilalla työskentelee **Susannan** ja **Mikan** lisäksi yksi osa-aikainen työntekijä. Lampaat ovat kolmessa eri lampolassa. Peltoa on 75 hehtaaria ja lisäksi yhteistyökumppanin peltoja on käytössä rehun korjaamiseen noin 20 hehtaaria. Pelloista kaksi kolmas osaa on nurmella ja loppuosalla viljellään

Putkisalossa on kunnostettu vanhaa rakennuskantaa lampolakäyttöön. Eläinryhmiä vaihdellaan rakennusten välillä tarpeen mukaan. Kuvassa elokuussa elokuussa karitsoineita ja juuri vieroitettuja suomenlammasuuhia.

kauraa, ruista ja hernettä. Yrityksen liikevaihto on 350 000 euroa, josta 30 % tulee metsätaloudesta, 60 % lammastaloudesta ja 4 % soran myynnistä ja 4% matkailupalvelujen myynnistä. Viimeisimmän osuutta on tarkoitus lisätä lähitulevaisuudessa.

Pirtin kehräämön pisteellä oli esillä erilaisia villoja hintoineen. Parhain laatu on roskatonta ja pituudeltaan 4–6 senttistä. Huopuneisuutta ja silppua tulee välttää. Villan huolellinen lajittelu on tärkeää, koska se vähentää vastaanoton työmäärää.

Kehräämö ostaa kaikenlaista villaa Hirolan toimipisteessä ja on lisäksi avannut syksyllä tehtaan vastaanottopisteineen Jämsään.

Lampaiden käsittelypisteessä esiteltiin Knarrhult-merkkistä punnitusränniä ja digitaalisia e-merkkejä lukevaa Truetestvaakaa. Lampaat ohjattiin punnitukseen paimenkoirien avulla. Käsittelyjärjestelmien ja käsittelyn suunnittelun tarkoitus on vähentää työn kuormittavuutta. Eläinten rauhallinen ja asiantunteva käsittely vähentää niin lampaan kuin lampurin stressiä. Al-

Järvenpään tilalla karitsoiden rehu on kylvetty Naturcomin seoksella, jossa 20 % apilaa. Kesäkuun alussa korjattuna rehuarvot saatiin toivotulle tasolle.

Uuhien rehu on kylvetty samalla 20 % apilaa sisältävällä seoksella kuin karitsarehu, mutta korjattu kakkosadosta myöhäisellä korjuulla. Huomioi joka puolelta käytettävä juomakuppi, jossa koroke.

Annina Holopainen ja Ann-Mari Lintunen esittelevät nuoren Riha-koiran kanssa eläinten lajittelua muutamaa aitaelementtiä käyttäen.

Putkisalon kartanon lampaat saavat nauttia valtakunnallisesti arvokkaaksi inventoidun rakennetun kulttuuriympäristön tunnelmasta.

kuun pääsee hankkimalla riittävän määrän irtoaitoja, joilla lampaat saadaan koottua tiiviisti, ja joiden avulla voidaan tehdä myös lisäkarsinoita.

Lounaaksi syötiin maukasta ”Sheperd’s pie” eli vuokamuotoon tehtyä jauhelihaa ja perunamuusia. Mausteeksi oli käytetty Unelmakauppa -hankkeessa kehitettyä hukkatomaateista tehtyä tomaattikastiketta.

Järvenpään tilalla panostetaan hyvään säilörehuun

Havian tilalla on rauhallinen tunnelma. Simo esittelee myrskyn kaatamista puista vuonna 2011 rakennettua lampolahallia. Kaikki uuhet ovat suomenlampaita, tilalla

on 130 uuhien apr-sopimus. Keväällä karitsoi noin 60 uuhta, joista reilu puolet astutettu suffolk-pässillä. Syksyllä karitsoivat noin 50 uuhta on astutettu suomenlammaspässeillä. Ensikot karitsoivat vasta parivuotiaana.

Karitsat myydään osuuskunnan kautta teurastamoon. Jonkin verran menee pässi-karitsoitaa myös veriplasman tuotantoon ja suoramyyntiin. 86 hehtaarin luomupeltoalalla viljellään nurmen lisäksi ruista myyntiin, kauraa, hieman hernettä. Säilörehun laatuun panostetaan, koska silloin säästetään väkirehuostoissa. D-arvo tavoite on 75 ja se saavutettiin viime kesänä aikaisella korjuulla. Perinnebiotooppilaidunta on käytössä 3 hehtaaria.

Alueella voisi olla muitakin töitä, mutta yhden hengen palkka on saatu tilan toiminnasta, joten toistaiseksi jatketaan. Puoliso on töissä tilan ulkopuolella. Tukipolitiikkaa seurataan tiiviisti, koska viimeiset lainaerät 200 000 euron lampolasta on saatu juuri maksettua 130 000 euron liikevaihdolla.

Tilalla oli esittelyssä myös Suur-Savon lampurien yhteinen eläintenkuljetuslupa, jossa oli mukana 12 kuljetusvälinettä. Esittelyssä oli lisäksi Pattoin perintötalon 10 hehtaarin laidunkohde, jonka avulla kerho saa toimintaansa vuosittain 1500 euron vuokratulot, vastaamalla kohteen aitojen kunnossapidosta.

Mietteitä lammastaloudesta

Lammastalous mielletään usein harrastukseksi, ja harrastushan saa maksaa, mutta jos siitä aikoo saada elantonsa on muutamia tärkeitä pohdintoja, jotka kannattaa käydä ajatuksella läpi. Tässä jutussa on meidän omalla lammastilallamme tärkeäksi koettuja seikkoja, jotka ovat tulleet matkan varrella vastaan.

Kannattavaksi lammastilaksi kehittyminen on pitkäjänteistä, pitkämielisen ihmisen työtä ja siksi etenkin alussa on mietittävä onko tämä todellakin se tuotanto ja elämäntapa, johon haluaa vähintään seuraavat kymmenen vuotta sitoutua. Lammastalous Suomessa on muuhun karjatalouteen verrattuna pienipiirteistä ja matalakatteista toimintaa, ja tästä johtuen investoinnit rahoitetaan useasti osaksi tilan ulkopuolisella tulolla tai omatoimiraikentamisella. Siksi lampurin henkinen ja fyysinen kapasiteetti on avainasemassa taloudenpidon onnistumisen kannalta. Jaksamisesta on pidettävä huolta.

Meidän tiemme on alusta asti ollut keskittyminen laidunkaritsanlihan tuotantoon. Alussa meillä oli visio, miltä haluamme tilamme tulevaisuudessa näyttävän ja minkälaista lammastaloutta siellä harjoitetaan. Tätä tavoitetta varten teimme kymmenen vuoden strategian, jota tarvittaessa korjataan vuosittain. Suunnitelmallisuutta sekä tavoitteellisuutta ei voi liikaa nykymaaloudessa korostaa.

Lammastilan talouden seurannan merkitys kasvaa huomattavasti, kun muita tuloja tilakokonaisuuden ulkopuolelta ei ole, kuten meillä. Käytännössä meidän tilan tulot tulevat kesäkuussa tukien ja loput syksyllä lihanmyynnin ja tukien muodossa. Kuluja on kuitenkin joka kuukausi. Taloutta ja erityisesti maksuvalmiutta on seurattava neljännesvuosittain. Me teemme useamman kerran vuodessa tilan budjettia 6–12 kuukautta eteenpäin, jotta kassassa riittää rahaa ja pöydässä leipää. Myös yllättäviä menoja varten on meillä varattuna pieni puskuria rahaa, jota voidaan tarpeen tullen käyttää tiukassa tilanteessa.

Tilan töissä meillä on selkeät vastuualueet, vaikka päätökset tehdäänkin yhdessä. Isäntä huolehtii pelto- ja metsätöistä ja emäntä lammastaloudesta (jalostus, ruokinta), kirjanpidosta ja lihan suoramyyntistä. Selkeä vastuunjako tehostaa tilan toimintaa.

Vanha sanonta ”mitä et mittaa, sitä et pysty parantamaan” sopii lampurin ohjenuoraksi monella tasolla. Etenkin jalostuksessa tämä korostuu. Jalostus vaatii vähän työtä saavutettuun hyötyyn näh-

den. Meillä lammasmaa on ahkerassa käytössä, koska punnitsemme kaikki tuotosseurannan vaatimat punnitukset. Loppukestästä teuraskaritsat punnitaan noin 2 viikon välein, jotta nähdään että karitsat kasvavat ja voidaan ennakoida tulevien teuraserien kokoa ja lähtöaikaa. Seuraamme uuhien karitsatuotosta tiiviisti, koska pyrimme tuottamaan paljon nopeakasvuisia ja lihaksikkaita karitsoita.

Pitkäjänteinen ja vastavuoroinen toiminta teurastamon suuntaan on välttämätöntä, kun tuotetaan karitsanlihaa. Tuntuu siltä, että usein teurastamoa syytetään turhaan matalasta lihan hinnasta, vaikka tilan oma tuote ei ole kunnossa. Liha on teurastamon tuote. Ei voi olettaa että teurastamo haluaisi teurastaa tai maksaa pienestä erästä karitsoita joissa ”ei ole lihaa kuin kielessä”. Hyvissä ajojen sovitut teuraskuormien lähtöajat, tasakokoiset sekä laadukkaat karitsat, riittävän suuret eräkoot ja sopimuksista kiinnittäminen ovat ”onnen avaimet” teurastamon kanssa toimiessa. Molemmipuolista joustavuutta tarvitaan tässäkin suhteessa.

Maataloussektori on tällä hetkellä monen asian vuoksi murroksessa. Kustannusten nousu ja ohjelmakauden vaihtuminen pakottavat lampurinkin miettimään toimintaansa uudestaan. Lampurikaan ei saa kaivautua syvemmälle poteroonsa, vaan muutoksessa on pysyttävä mukana.

Mari ja Antti Seppälä

KUVA: Marija Mänttinen

KUVA: Svetlana Bor / Pixabay

**Hyvää Joulua ja
Menestystä Vuodelle 2022!**

Toivottavat Suomen Lammasyhdistyksen
kannattajajäsenet
Lammastaloussäätiö
Lihasan Säätiö
Myssyfarmi
Vainion Teurastamo Oy

Talouden hallinta lammastilalla

Kannattavan tuotannon perustana ovat suunnitelmallisuus ja tilakokonaisuuden hallinta siten, että olemassa olevat resurssit käytetään tehokkaasti hyödyksi ja tuotanto on mahdollisimman kustannustehokasta. Tämä edellyttää liikkeenjohtotaitoja ja tulevaisuuteen suuntautuvaa asennetta sekä olosuhteisiin sopeutumiskykyä ja kouluttautumista.

KIRJOITTAJA

Marjut Viitasalo

Talusasiantuntija, lihanauta- ja lammastilat
ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Maatalousyrittäjä tarvitsee monenlaista tietoa päätöksenteon pohjaksi ja tueksi. Tietoa tarvitaan tulevista muutoksista markkinoissa ja tukimuutoksista tulevalla rahoituskaudella. Omat resurssit kannattaa kartoittaa tarkasti ja huolehtia suunnitelmallisesti omasta jaksamisesta. Ajankäytön suunnittelu on yksi avainresursseista. Ennakointi ja varautuminen on hyvää riskienhallintaa, koska kotieläintalouden ollessa kyseessä, kaikki ei välttämättä suju suunnitellusti eikä kaikkiin uhkiin voi vaikuttaa.

Kirjanpito ja kustannusten selvittäminen auttavat käsityksen muodostamisessa oman toiminnan kannattavuudesta ja toiminnan suunnitelmallisesta parantamisesta. Tunnusluvut auttavat arvioimaan oman tilan vahvuuksia ja kehityskohteita ja selvittämään oman tilan asemaa suhteessa muihin tiloihin.

Tuotannon tehokkuuden hallinta tarkoittaa olosuhteiden, eläinten hoidon ja eläinaineksen ja peltoviljelyn tehostamista tiettyyn

KANNATTAVUUS

Kulusuhde = (Oikaistut menot / Tulot) * 100 %

(oikaistut menot = menot yhteensä – poistot – tasausvaraus – korot) Esim. (165 168 € / 290 308 €) * 100 % = 56,9 %

Käyttökate = Tulot – oikaistut menot – yks. talouden rahantarve

Esim. 290 308 – 165 168 € – 40 000 € = 85 140 €

-> Tällä maksetaan korot, lainojen lyhennykset, verot ja pienet investoinnit

Käyttökate % (Käyttökate / tulot) * 100 %) **alle 10 %, yli 20 % hyvä**

Nettotulos = Käyttökate – poistot – korot – (ennakko)verot

Esim. 85 140 € – 43 373 € – 11 608 € – 15 000 € = 15 159 €

-Nettotulos % = (Nettotulos / Tulot yhteensä) * 100 %

Esim. (15 159 € / 290 308 €) * 100 % = 5,22 %, **alle 1 %, yli 5 % hyvä**

VAKAVARAIUUUS

Omaparaisuusaste % (omapääoma/kokonaispääoma) **alle 20 %, yli 30 % hyvä**

Suhteellinen velkaantuneisuus % (Velat/liikevaihto *100 %) **yli 200 % yli, alle 100 % hyvä**

Velat/käyttökate **yli 6, alle 3 hyvä**

KUVA: Peggy ja Marco Lachmann-Anke / Pixabay

rajaan asti. Panokset, joita hankitaan, käytetään tehokkaasti, ei yli eikä ali, vaan riittävästi. Työpanoksen optimoinnilla tarkoitetaan tehokkaita työryhtiä, tavallisesti yksinkertaisuus on tehokkainta. Tuotannon hallintaa auttaa asiantuntijoiden käyttö, ettei tilasokeus pääse iskemään. Kiinteiden panosten hallinta tarkoittaa pääoman tehokasta käyttöä. Esimerkiksi tuotantorakennuksen rakentamisen jälkeen eläinmäärä pyritään nostamaan suunnitellulle tasolle mahdollisimman nopeasti.

Tilan johtaminen on kunnossa, kun tuloksia verrataan tavoitteisiin ja jos tavoitteita ei ole saavutettu, tehdään korjauksia toimintaan. Pitkän aikavälin suunnittelulla tarkastellaan yritystoiminnan tavoitteita ja suunnitelmia, miten ne saavutettaisiin. Vuosibudjetin avulla viedään yrityksen talouden seuranta vuositasolla eteenpäin, jolloin vuosia voidaan verrata keskenään.

Taloutta tarkastellaan tavallisesti kannattavuuden, maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden tunnuslukujen valossa. Taseesta seurataan kohtaa omapääoma, joka on varallisuuden ja velkojen erotus. Omapääoman tulisi olla suurempi kuin vieras pääoma.

MAKSUVALMIUS

Kassajäämä euroina (tulot-menot-verot-korot-lainan lyhennykset) tai kassaylijäämä/liikevaihto % **alle 2 %, yli 8 % hyvä**

Kassasta pitäisi pystyä maksamaan kaikki tuotantoon liittyvät kulut, hoitaa lainanlyhennykset ja korot, verot ja pystyä siirtämään yksityistalouteen riittävä määrä. Lisäksi kassasta pitäisi pystyä maksamaan pienet investoinnit ja hyvä olisi jäädä ylijäämäksi vähintään 8 % liikevaihdon määrästä.

Lainojen hoitokulut vuodessa olisi hyvä olla enintään 15 % liikevaihdosta.

Esimerkki: lainanhoitokulut lyhennys ja korko/liikevaihto, 15 000e/100000e*100 % = 15 %. Mikäli lainanhoitokulut nousevat 15 -20 % liikevaihtoon nähden, rahat eivät enää riitä toiminnan sujuvaan pyörittämiseen.

Petovahinkojen kerrannaisvaikutukset merkittäviä

Suurpedot, erityisesti sudet, aiheuttavat yhä enenevässä määrin vahinkoa laiduntaville lammasmauomille ympäri Suomen. Edes petoaidat eivät aina pidättelevierailijaa. Pohjois-Karjalassa suurpetojen läsnäolo on totuttu ja pääosin yhteiselo on sujunut rauhallisesti, mutta mennyt vuosi on jälleen lisännyt epävarmuutta.

Pohjois-Karjalan Tohmajärvellä sijaitsevala Noittaan tilalla tapahtui susivahinko heinäkuun alussa. Tilan emäntä ja kainuunharmaksen jalostuksen parissa pitkän uran tehnyt Helinä Leppänen kohtasi lohduttoman näyn jo toistamiseen oman uransa aikana. Lopputuloksena oli kaksi kuollutta, yksi kituva ja viisi loukkaantunutta kantavaa uuhua.

– Sudet olivat löytäneet sellaisen paikan, josta pääsee petoaidan ali, Leppänen huokaa.

Kun uuhet tuotiin sisälle tapahtuneen jälkeen, ne kävelivät hitaasti lasittunein silmin eivätkä reagoineet mihinkään. Kaikki eläimet saivat kalsiumkuurin tukihoidoksi shokkitilanteeseen ja tilan toiminta rauhoitettiin viikon ajaksi, ennen kuin laiduntamista taas jatkettiin asteittain.

Tapahtuma vaikutti stressireaktion saaneiden uuhien kykyyn ylläpitää tiineyttä, joten monet loivat karitsansa.

– Meillä oli tänä vuonna helpot syyskaritoinnit.

Merkittävän lisätyön toivat haavoittuneet eläimet, joita hoidettiin tiiviisti kymmenen päivän ajan. Osalla oli käyty kurkkuun tai niskaan kiinni ja haavat olivat syviä, vikkeliimmät saivat osakseen pitkiä pintahaavoja takapäähän.

Hyökkäyksen kohteeksi joutuneet eläimet olivat pääasiassa vanhempia kainuunharmasuuhia, mutta joukkoon mahtui myös kolme Suffolk-rodun edustajaa.

– Nuo liharotuiset vaikuttaisivat olevan selvästi hitaampia pakenemaan, Leppänen pohtii.

Toinen isku läheiselle tilalle

Syyskuun loppupuolella sudet vierailivat puolestaan Sirolan tilalla, joka sijaitsee vain 12 kilometrin päässä Noittaan tilasta. Ar-

vioiden mukaan kaksi sutta hyökkäsi 120 Oxford down -rotuisen siitosuuhin laumaan petoaidatulla laitumella, joka sijaitsee tilakeskuksen välittömässä läheisyydessä.

Hyökkäyksessä sai surmansa kuusi uuhua. Pelkällä säikähdyksellä selvinneet uuhet pakenivat laidunta ja pihamaata rajaavan väliaidan yli etupihalle. Kun tilan emäntä Roosa Honkanen heräsi aamulla kuuden aikaan aamutoimille, hän näki ikkunasta ulko-ovella parveileman lauman.

– Oli onni, että uuhet pääsivät pakenemaan aitauksesta, koska muuten pakoralli olisi varmasti jatkunut paljon pidempään.

Heti välikohtauksen jälkeen uuhilla esiintyi ripulia, mutta nyt tilanne on rauhoittunut.

– Kaikki eivät välttämättä ole edes ehtineet tajuta tapahtunutta, koska pääsivät nopeasti karkuun, Honkanen pohtii.

Paremmiin stressireaktion aiheuttamia vaikutuksia voidaan arvioida tammikuussa, kun syksyn aikana astutettavat uuhet ultrataan.

– Sitten nähdään, onko tapahtuma vaikuttanut hedelmällisyyteen ja kiimojen esiintymiseen.

Kaksi surmansa saaneista oli vanhempia ja yksi aiemmin keuhkotulehduksesta kärsinyt uuhi. Loput kolme olivat nuoria ja hyväkuntoisia, joten saaliiksi jääminen ei katso pelkästään ikää ja eläimen kuntoa.

Mikään raha ei tuo geenejä takaisin

Erytisen kipeitä menetykset ovat arvokaiden siitoseläinten kohdalla. Esimerkiksi pääsien menetys voi kadottaa tiettyjä sukulinjoja kokonaan. Lisäksi tukiehdot vaati-

vat, että kuolleet eläimet on korvattava vastaavilla kymmenen päivän kuluessa.

– Kaikkia eläimiä ei voi rahalla korvata. Meidän katraan tapauksessa ainoa tapa korvata isommat menetykset olisi tuoda ulkomailta spermaa, alkioita tai eläviä eläimiä, sillä Suomesta emme saa uutta tilalle, Honkanen painottaa.

Harvinaisen kainuunharmaksen kohdalla tilanne on vieläkin kriittisempi.

– Tämän rodun kohdalla on tehty valtava määrä työtä geeniperimän ylläpitämiseksi. Petovahingon sattuessa se voi olla kerrasta poikki, Leppänen kertoo.

Hän tietää lähihistoriasta ainakin kaksi tapausta, jossa sudet ovat tappaneet lukuisia kainuunharmaspäsejä.

– Kyllähän se harmittaa kuulla, että siellä seassa on mennyt omiakin kasvatteja.

Petovahinkokorvaus ei ota huomioon eläimen jalostusarvoa tai esimerkiksi uuhien odotusarvoa eli sitä, kuinka monta karitsaa se vielä mahdollisesti tuottaisi kierron aikana. Myös tiineiden uuhien kohdalla korvataan vain kuollut eläin, ei sen syntymätöntä karitsaa.

Korvaussumma on sinällään kelvollinen, jos sitä verrataan teuraaksi menevästä lampaasta saatavaan palkkioon. Pedot kuitenkin harvemmin valikoivat kohteekseen pelkkiä teuraseläimiä, ja toisaalta pitkään ikään ehtineelle työkaverille toivoisi rauhallisen ja stressittömän lähdön.

Merkittävät kerrannaisvaikutukset

Petovahingot vaikeuttavat tilanpitoa monin tavoin. Työmäärä lisääntyy, kun laidunnus

Tämä kainuunharmasuuhai sai vikkelyytensä ansiosta osakseen vain pintanaarmuja.

Noittaaan tilaa emännöivä Helinä Leppänen iloitsee siitä, että susien hyökkäyksessä haavoittuneet uuhet ovat parantuneet hyvin ja lauma on päässyt yli pahimmasta stressireaktiosta.

Edes huolletut petoaidat eivät aina riitä pitämään lampaita turvassa

joudutaan keskeyttämään tai sitä merkittävästi vähennetään.

– Meillä loppui yölaidunnus heti vahingon jälkeen. Lampaiden kускаaminen aamulla laitumelle ja illalla takaisin toi kaksi lisätyötuntia päivään, Leppänen kertoo.

Koska sisällä pidettävät lammat tarvitsevat rehua ja kuivikkeita, alkavat kustannukset juosta normaalia aikaisemmin. Lisäksi suuri stressitaakka luo turvattomuutta ja epävarmuutta.

– Itse koin kaikista pahimmaksi sen turvattomuuden tunteen. Ensimmäiset pari viikkoa tapahtuneen jälkeen heräilin paljon öisin, Honkanen kertoo.

Myös hetkellinen lamaantuminen on stressin aiheuttama oire.

– Itselläni toimintakyky meni hetkeksi,

KUVA: Roosa Honkanen

Roosa Honkanen toteaa, että susihyökkäyksen stressireaktion aiheuttamia vaikutuksia voidaan arvioida paremmin vasta tammikuussa, kun syksyn aikana astutettavat uuhet ultrataan.

oli kuin joku olisi lyönyt lekalla päähän, Leppänen kertoo tapahtumia.

Laiduntaminen on lampaille luontainen tapa hankkia ravintoa ja toteuttaa lajityypillistä käyttäytymistä. Mahdollisimman pitkä laidunkausi on monen tilan tavoite. Luomutuotannossa laidunvelvoite on tilan talviulkoilujärjestelyistä riippuen noin neljä kuukautta, joten syyslaidunnus on välttämätöntä myös ehtojen täyttymiseksi. Elokuun alusta petovahinkojen riski kasvaa merkittävästi.

Jos petojen läsnäolo tekee laiduntamisen mahdollottomaksi, siitä kärsii eläinten lisäksi myös luonnon monimuotoisuus. Joidenkin perinnebiotooppien rajaaminen petoaidoilla voi olla lähes mahdotonta.

– Osa tärkeistä perinnebiotoopeista voi jäädä laiduntamatta kokonaan niiden han-

kalan sijainnin vuoksi. Ketokasveille, ötököille ja pieneliöstölle se on suuri menetys, Honkanen harmittelee.

Kun Noittaaan tilalla tapahtui edellinen susivahinko vuosia sitten, Leppänen joutui turvautumaan luovaan ratkaisuun.

– Koska en pystynyt järjestämään kaikille eläimille sisätiloja yöksi, vein asuntovaunun laitumelle ja nukuin siellä lampaiden luona.

Lampurit haluavat muistuttaa myös petoaitojen rakentamiseen ja kunnossapitooon liittyvästä työmäärästä. Se homma on helpommin sanottu kuin tehty.

– Meillä on ollut petoaidat alusta asti ja niiden kunnossapidon eteen tehdään ihan valtavasti töitä, Leppänen summaa.

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA
Janina Sivonen

Suurpetovahinkojen ennaltaehkäisyä kehitetään

Susikannan vahvistumisen myötä lammasvahinkojen määrä on lisääntynyt. Tiloilla tämä näkyy lisääntyneenä työtaakkana ja aiheuttaa huolta mahdollisesta vahingosta. SusiLIFE-hanke kehittää ennaltaehkäisyn menetelmiä yhdessä tilojen kanssa.

KIRJOITTAJA

Jaakko Alalantela

suunnittelija, Suomen riistakeskus

SUSILIFE-HANKKEESSA kehitetään suurpetovahinkojen ennaltaehkäisyä, työtä jatketaan vuoteen 2024. Tavoitteena on kehittää käytössä olevia keinoja toimivammiksi sekä helpommin käytettäviksi ja huollettaviksi. Lisäksi kokeillaan uusia keinoja esimerkiksi laidunalueiden tarkkailuun.

Päätuotantosunta, laidunten koko ja maastonpiirteet, sekä tilan koko ja tavat toimia tuovat erilaiset tarpeet vahinkojen ennaltaehkäisyyn; yksi ja sama tapa ei toimi kaikille.

Kameroista hyviä kokemuksia

SusiLIFE-hanke on antanut tiloille käyttöön riista- ja valvontakameroita, jotka liikkeen havaittuaan tallentavat kuvan ja välittävät sen puhelimelle. Lisäksi osalla kameroista voi seurata reaaliaikaista videokuvaa.

Kameroiden hyödyt ovat moninaisia. Ne soveltuvat suurpetovahinkojen estoon, mutta ovat myös apuna päivittäiseen lampaiden hyvinvoinnin tarkkailuun. Kamerat on koettu hyödyllisiksi erityisesti laiturilla, jotka sijaitsevat kaukana tilakeskuksesta.

Laitteiden huonoja puolia ovat olleet ajoittainen linssin huurtuminen ja riistakameroiden osalta kapeahko kuvausalue. Kaikkiaan kamerat ovat olleet toimintavaroja ja helpokäyttöisiä

GPS-pannat lampaiden seurantaan

Laidunkaudella 2021 kokeiltiin lampaiden tarkkailuun myös GPS-pantoja. Kokeilussa mukana olleet kohteet olivat suuria maise-manhoitolaitumia, joissa näkyvyys on heikkoa ja lampaiden löytäminen ilman paikanninta haasteellista.

Pantoja oli kolme eri mallia ja yhteensä 38 kappaletta. Niitä testattiin seitsemällä eri laidunalueella, joista suurin oli kooltaan

Kuva GPS-pantakokeesta.

satoja hehtaareja.

Kaikilla tiloilla, joissa pantoja oli käytössä, ei niistä koettu olevan hyötyä suurpetovahinkojen estämisessä. Toisaalta osalla tiloista vahinkoon uskottiin pystyttävän reagoimaan nopeammin ja siten mahdollisesti pienentämään vahinkoa.

Pantojen tuoma tietoisuus lampaiden oleskelupaikasta ja mahdollisuus niiden liikkeiden tarkkailuun auttoivat tilojen arjessa. GPS-pantojen hyöty tilan läheisyydessä sijaitsevalla peltolaitumella on varmasti pienempi, kuin suurien etäällä sijaitsevien laiturien tarkkailussa. GPS-pannoista kartutetaan kokemuksia myös tulevalle laidunkaudella.

Petoaitoja eniten lammastiloille

Suomen riistakeskus myöntää hakemusten perusteella sähköistettyjä suurpetoaitoja maa- ja metsätalousministeriön määrärahoista. Lisäksi SusiLIFE-hankkeen rahoituksella myönnetään aita. Tarvikkeet, toimittajat sekä käytännöt ovat samat rahoitajasta riippumatta. LIFE-hankerahoitus on kuitenkin mahdollistanut nopeamman toimituksen kiireisissä tapauksissa.

SusiLIFE-hankkeen rahoituksella aita on myönnetty yli 50 kilometriä, ja jäljellä oleva rahoitus riittää noin 40 kilometriin. Maa- ja metsätalousministeriö myönsi suurpetovahinkojen estämiseen erityisavustusta 400 000 euroa, joista 280 000 euroa tullaan käyttämään suurpetoaitojen hankintaan. Loput varoista on tarkoitettu muun muassa mehiläisvahinkojen estämiseen.

Tiloille, joilla eläintenpito on elinkeino

ja alueella on petoyhdyshenkilöiden varmentamia suurpetohavaintoja, myönnetään aita lähes poikkeuksetta. Tapauksissa, joissa laidun on poikkeuksellisen suuri eläinten määrään nähden, on saatettu päätyä osatoimitukseen.

Talvi on paras aika hakea suurpetoaitaa. Talvella hakemuksia on vähän ja aidan toimitusajankohta voidaan sopia joustavammin.

Aidan parantaminen petoturvallisemmaksi

Riittävän tukevilla puutolpilla toteutettu aitaus pystytään usein jalostamaan kohtuullisella työllä selvästi petoturvallisemmaksi.

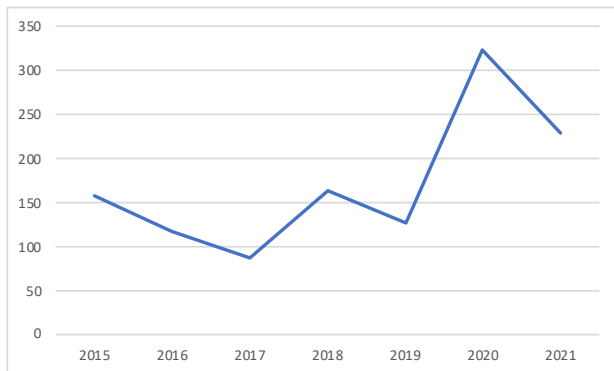
Lammasverkkoaitaan voidaan lisätä yhdestä kolmeen sähköjohdinta. Alimmainen johdin asennetaan etäeristimellä, mikä helpottaa kunnossapitoa. Myös ylin johdin voidaan asentaa etäeristimellä, jolloin aidan korkeutta saadaan lisättyä noin 15 cm verran.

Vanhan aidan parantamisella päästään hyvälle suojausasteelle, eikä rakentaminen vaadi työtä yhtä paljon kuin uuden petoaidan pystytys.

Aidan parantamiseen voi hakea tarvikkeita samalla lomakkeella kuin petoaitaa.

Ratkaisuja kunnossapitoon

Petoaitojen kunnossapito ja huolto vaativat merkittävää työpanosta. Ensi laidunkaudella haemme ylläpidon haasteisiin ratkaisuja. Tarkoituksena on vertailla eri keinoja estää kasvillisuuden kasvua aitaan sekä kehittää ratkaisuja aidan kunnossapidon tarkkailuun.

Riistavahinkorekisterissä olevat susivahingot lammastiloilla (kpl lammasta josta maksettu korvaus) Mannersuomessa vuosina 2015–2020 sekä 1.1.–18.10.2021.

Rekisteröidyt susivahingot lammastiloilla

AIKAVÄLILLÄ 1.1.–18.10.2021 Riistavahinkorekisteriin oli kirjattu 45 susivahinkoilmoitusta lammastiloilla. Näistä 44 tapauksessa oli maksettu korvaus, yhteensä korvauksia maksettiin noin 91.000 euroa.

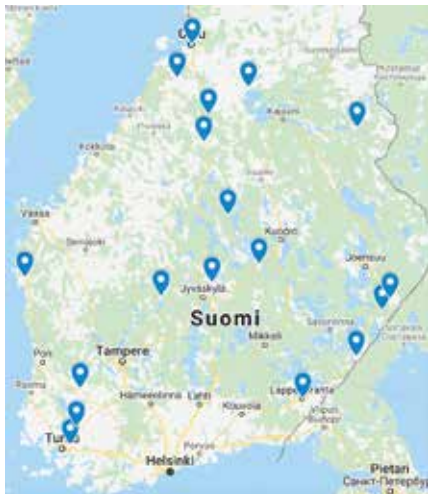
Nopea vilkaisu näyttää, että tänä vuonna harvempi lammasta olisi joutunut susivahingon kohteeksi kuin viime vuonna, jolloin 323:sta lampaasta maksettiin korvaus suden takia. Viime vuoden tilastoon sisältyy tapaus, jossa susi laidunkauden aikana hyökkäsi 130 lampaaseen saareissa, ja jossa tapahtunut huomattiin vasta syksyllä. Jos tätä tapausta ei huomioida, viime vuonna maksettiin korvausta susivahingosta 193 lampaasta, tänä vuonna 18.10. mennessä 229 lampaasta.

Kuten aiempina vuosina joillakin paikkakunnilla on tapahtunut useampi susivahinko vuoden aikana, esimerkiksi Salossa ja Pöytyällä.

Vuoden ensimmäinen vahinko rekisteröitiin 1.4., jolloin susi oli vienyt yhden lampaan talon pihalta. Useimmissa tapauksissa vahingot olivat tapahtuneet lampaiden ollessa laitumella. Myös petoaidoin ympäröidyillä laitumilla tapahtui susivahinkoja. Yhdessä tapauksessa sudet olivat tulleet sisälle lampolaan.

Noin puolessa tapahtumissa korvausta haettiin 1–2 lampaasta, enimmillään kerralla 34 lampaasta. Useimmiten lammasta oli kuollut tai se jouduttiin lopettamaan, mutta joissain tapauksissa on myös maksettu korvauksia eläinlääkärikustannuksista.

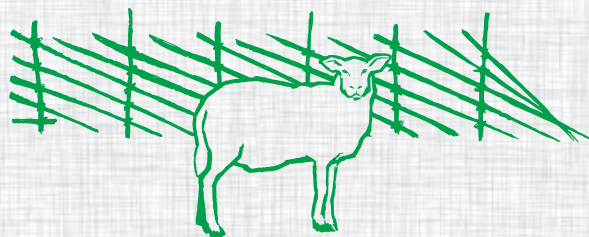
Anna Kujala

Kartalla merkityt paikkakunnat, jossa yksi tai useampi Riistavahinkorekisteriin merkitty susivahinko lammastilalla 1.1.–18.10.2021.

MAAN PARHAISTA ANTIMISTA

LUOMU

JO VUODESTA 2005

MAITTAVAA LUOMUA LAMPAILLE

LAMMAS-TÄHTI
240 LUOMU BASIC

LAMMAS-TÄHTI
KIVENNÄINEN

Maittava valkuaistiiviste luomulampaille

Rehu sisältää valkuaista ja lampaan tarvitsemia kivennäis- ja hivenaineita sekä vitamiineja, mutta siihen ei ole lisätty kuparia. Rehu sopii erinomaisesti täydentämään tilan omaa luomuviljaa.

- 40 kg:n säkeissä, 960 kg:n lavoina
- myös irttona
- 4,5 mm:n raekoko

Luomutuotantoon sopiva kivennäisrehu

Sisältää runsaasti lampaan tarvitsemia kivennäisiä, hivenaineita ja vitamiineja. Rehussa on korkea seleenipitoisuus, 40 mg/kg. Seleeniin kokonaismäärästä 25 % on orgaanista seleeniä.

- 25 kg:n säkeissä
- 4,5 mm:n raekoko
- Sopii luomutuotantoon

KINNUSEN
TÄHTI REHUT

Murrantie 2
91600 Utajärvi
p. 08 514 4700
www.kinnusentahtirehut.fi

Rantasen Nahkajalostamon ohjeilla ONNISTUNEITA TALJOJA

Taljatulot muodostavat merkittävän osan monen lammastilan liikevaihdosta. Raakataljojen huolellinen käsittely sekä teurastamalla että tilalla takaa hyvälaatuisen lopputuotteen kuluttajalle myytäväksi.

KIRJOITTAJA **Eila Pennanen**
KUVAT © **Rantasen Nahkajalostamo**

RANTASEN NAHKAJALOSTAMO käsittelee 15.000 taljaa vuodessa, joka on nykyisten tuotantotilojen maksimikapasiteetti, kertoo nahkajalostamon **Henri Vainion** kanssa omistava **Johanna Hellström**.

– Osallistun itse kaikkiin työvaiheisiin tarpeen mukaan, palkattuja työntekijöitä on neljä kokopäiväistä ja yksi puolipäiväinen. Tuotannon jatkuminen omistajanvaihdoksessa sujui ongelmitta, kiitos Rantasen veljesten ja jatkavien työntekijöiden antaman seikkaperäisen perehdyttämisen ja koulutuksen.

Taljat lähtevät muokausprosessiin noin 180 kappaleen erissä. Kunkin erän käsittely kestää 2–3 viikkoa ja eriä lähtee linjalle viikoittain kaksi. Taljojen saapuessa lampurilta tai teurastamolta ne merkataan omistajakohtaisesti ja suolataan varastosäilytystä varten. Muokkauksen yhdeksään päätyövaiheeseen sisältyy sekä kone- että käsityötä, avaa Hellström prosessin kulkua.

– Muokauslinjaston ongelmakohtia ovat kemiallisen pesun ja kuivaustilojen liian pieni kapasiteetti. Muokausjonot ovat tällä hetkellä 6–7 kuukautta. Pahimmat ruuhkat vastaanotossa ovat syksyisin ja pääsiäisen aikaan, hiljaisinta on alkuvuodesta.

**Kahdesti vuodessa
kerittyjen lampaiden
taljat onnistuvat
yleensä hyvin rodusta
ja villan laadusta
riippumatta.**

Villalla on väliä

Kahdesti vuodessa kerittyjen lampaiden taljat onnistuvat yleensä hyvin rodusta ja villan laadusta riippumatta. Hienovillaiset lampaat, varsinkin karitsat, Hellström suosittelee kerittäväksi 10–12 viikkoa ennen teurastusta. Hienovillaiset taljat joudutaan

usein karstaamaan auki viimeistelyssä, eivätkä tapulit välttämättä palaudu enää entiseen muotoonsa.

Turkistyyppiset nahkat ovat kiitollisia muokattavia ja 10 senttimetrin pituisella villalla niistä saadaan kaunis lopputulos. Suora- ja karkeavillaiset taljat soveltuvat myös hyvin muokattaviksi, näissäkin villan mittasuositus on 10 senttiä. Ylipitkä villa saattaa katkeilla prosessissa, jolloin siitä tulee harvaa ja epätasaista, eikä yli 20 sentin pitkällä villalla olevia nahkoja suositellaan muokattavaksi, ohjeistaa Hellström.

– Valmiiksi takkuinen, huopunut, ylipitkä, huonosti suolattu ja likainen raakatalja todennäköisesti epäonnistuu ja aiheuttaa turhaa työtä muokkaamolle sekä mielipahaa ja hukkaan heitettyjä tuloja lampurille. Lantapaakkuiseen ja virtsaiseen taljaan jää värjäytymiä vesi- ja kemiallisesta pesusta huolimatta, lisäksi eritteet muodostavat työterveysriskin muokkaamon työntekijöille.

Suolaus tärkein työvaihe

Mikäli kuljetat tai lähetät taljasi muokkaamolle itse, nouda ne mahdollisimman nopeasti teurastamolta. Avaa tuppeen nyljetyt jalat ja niskanahkan ja kupeitten poimut sekä poista mahdolliset ulostepaakut. Jalostamo suosittelee yli 10 millimetrin paksuisen liha- ja rasvajäämien poistamista, että suola pääsee imeytymään kunnolla nahkaan asti. Huonosti suolatut kohdat alkavat pilaantua nopeasti, jolloin karva irtoaa ja nahkaan tulee muokkauksen aikana reikiä. Huonosti suolattu talja haisee pahalta ja karva irtoaa napakalla nykäisyllä – talja on käyttökelvoton muokattavaksi.

Käytä suolaa reilusti, 2–3 kiloa taljaa kohden. Ensimmäisessä suolauksessa, niin sanotussa verisuolauksessa, lada taljat levälleen karvapuoli alaspäin mielellään kukin talja erikseen. Anna suolan vaikuttaa vähintään viikon verran. Mikäli taljoja on paljon ja tilaa vähän, voit pinota taljat päällekkäin. Taljakasan muututtua kuperaksi, aloita uusi pino. Verisuolauksen jälkeen tarkasta suolan määrä, lisää tarvittaessa ja pinkkaa taljat päällekkäin nahkapuoli sisäänpäin pitkittäissuuntaisesti taitettuna. Tee pinkasta tiukka painelemalla. Taljat säilyvät näin käsiteltyinä tarvittaessa kuukausia kuivassa ja viileässä varastossa.

Suolaus on tärkeää.

**Käytä suolaa reilusti,
2–3 kiloa taljaa kohden.**

Pakkaa hyvin

Matkahuollon uusien ohjeiden mukaan biologista materiaalia ei kuljeteta ilman asianmukaista valuma-astiaa, koska samoilla reiteillä kuljetetaan myös elintarvikkeita. Valuma-astiaksi sopii elastisesta muovista valmistettu laatikko, kuten laastipalju tai jahtilaatikko. Karistele taljoista ylimääräinen suola, käännä reunat sisäänpäin ja kääri talja kevyesti rullalle. Pakkaa taljat kaksinkertaiseen muovisäkkiin ja sulje suuaukko löysällä solmulla. Laita muovisäkki sopivankokoiseen pahvilaatikkoon ja pahvilaatikko valuma-astiaan. Ellei laatikossa ole kantta, teippaa laatikon päälle ristiin rastiin vahvaa teippiä.

– Lähetä taljat Matkahuollon kautta. Merkitse laatikkoon nimesi ja yhteystietosi, myös puhelinnumero, palautamme laatikot omistajillesi. Mikäli kuljetat taljat muokkaamolle itse, niitä ei tarvitse pakata vaan voit tuoda ne lavalle pinottuna, vinkkaa Hellström.

Toimintaa kehitetään

Yrityksen kotisivuja uudistetaan parhailaan. Sivuille on tulossa muun muassa raakataljan käsittelyohjeiden lisäksi sähköinen taljanlähetykskaavake helpottamaan taljojen vastaanottoa. Kaavake laitetaan lähetyksen mukaan tulosteena.

Haaveissa on tehtaanmyymälän lisäksi taljojen yhteiskuljetusten kehittäminen teurastamoiden kanssa sekä teurastamoille suunnattu taljojen nylky- ja käsittelyvideo.

Yhteydenotot Hellström toivoo tässä vaiheessa tehtävän mieluiten sähköpostitse.

– Puhelimeen vastaaminen muokkaamon koneiden melussa ei aina onnistu, mutta sähköpostit luetaan ja niihin vastataan tuotantotilojen kiinni menon jälkeen. Otamme mielellämme vastaan lampureiden ideoita ja toiveita palvelujemme kehittämiseksi.

Kaksi esimerkkiä taljoista joissa on prosessiin sopiva villa.

Valmis sualausviellinen talja, jossa näkyy villaton kohta.

Mädäntynyt talja.

Mädäntymisen seuraus.

KUVA: Helena Pesonen

Pennusta paimenkoiraksi, osa 5/5

Paimenkoiran kannattavuus

KIRJOITTAJA
Helena Pesonen

Kannattavuuden laskeminen paimenkoiran käytölle on melko vaikeaa. Jokainen TTS-Kone-ohjelman kanssa leikkinyt tietää, että suurin vaikutus konehankinnan vuotuisiin käyttökustannuksiin on vuotuinen käyttötuntimäärä, käyttövuodet ja hankintahinta. Paimenkoiran käyttövuodet ovat keskimäärin noin 8, karkeasti laskien 2-vuotiaasta 10-vuotiaaksi. Näissä laskelmissa käyttöajaksi on laitettu 8 vuotta, poikkeuksia on molempiin suuntiin. Toiset koirat kehittyvät nopeammin ja tekevät töitä jo reilun

vuoden iässä. Jotkut koirat vanhenevat nopeammin, parhaiten vanhenemisen huomaava vauhdin hiipumisena. Työikään vaikuttavat myös koiran terveys ja mahdolliset tapaturmat. Paimenkoiran työ on onnettomuusaltista, koira voi jäädä traktorin alle, pudota kalliolta lampaita kootessa tms.

Monilla tiloilla on käytössä kaksi paimenkoiraa, mahdollisen tapaturman sattuessa on toinen koira käytettävissä, eikä esimerkiksi punnitukset jää tekemättä ajallaan koiran sairastaessa. Koiran voimia säästää, kun käytössä on kaksi koira, etenkin suurten laumojen kanssa ja helteisillä keleillä. Suurtenkin lammaslaumojen siirrot onnistuvat yhden ihmisen ja kahden koiran voimin useiden kilometrien matkan. Isojen

laiduntien ja perinnebiotooppien tarkastukset sujuvat nopeammin, kun yhden koiran voi lähettää hakemaan toista laitumen laitaa ja toisen koiran toista laitaa. Nuorelle paimenkoiralle on helpompaa, kun talossa on jo kokeneempi koira tekemässä ne kaikkein vaikeimmat työt. Näin nuorta koira ei tarvitse pakon edessä laittaa liian vaikeisiin työtehtäviin. Vanhemman koiran työkuunto kestää paremmin, kun apuna on nuorempi ja nopeampi työkaveri.

Kaikki laskelmissa käytetyt summat ovat ilman arvonlisäveroä. Suomen paimenkoirayhdistyksen rekisteröimän koiran kulut saa vähentää verotuksessa Verohallinnon ennakkopäätöksellä.

PAIMENKOIRAN KANNATTAVUUSLASKELMA

Summat euroina ilman ALV

Kaavio 1

KOIRANPENNUN HANKINTAHINTA	1000
1. vuoden rokotukset ja madotus	150
1. vuoden ruokinta	360
Yhteensä €	1510
Jaettuna työvuosille (8)	188,75
KUSTANNUS PER TYÖVUOSI	
Hankintakustannukset	188,75
Ruokinta	547,50
Eläinlääkärikulut, madotus	100
Koulutus	218,75
	1055

Suomen paimenkoirayhdistyksen rekisteröimän koiran kulut saa vähentää verotuksessa Verohallinnon ennakkopäätöksellä.

Koira ei sovi kaikille

Kaikille tiloille paimenkoira ei sovi. Jos lampuri ei pidä koirista, on turha sellaista hankkia. Tämäkin on tilakohtainen ratkaisu, joillekin tiloille on parempi ratkaisu hankkia mönkijä ja palkata työntekijä. Työntekijä tekee luonnollisesti muutakin, juottaa tuttipullokaritsat, jakaa rehuja ja kaikkea muuta. Lampolan voi myös ostaa täyteen rautaa, käsittelyrännejä, siirtoaitoja ynnä muuta helpottamaan eläinten käsittelyä.

Työntekijän mukana voi myös saada paimenkoiran. Keikkatöihin, kuten eläinten kokoamiseen perinnebiotoopeilta, saarista yms., voi palkata avuksi koulutetun paimenkoiran omistavan henkilön koirineen. Lähiseudun paimennusharrastajista saattaa löytyä sopivia henkilöitä ja koiria, niin aikataulullisesti kuin kykyjensä puolesta.

Kaavio 2

KOULUTETTUNA OSTETTU 2 V. KOIRA, KÄYTTÖAIKA 8 VUOTTA	
Hankintahinta	3000
Työvuodet	8
Jaettuna työvuosille	375
KUSTANNUS PER TYÖVUOSI	
Hankintakustannukset	375
Ruokinta	547,50
Eläinlääkärikulut, madotus	100
	1022,50

Ruokintakaavio

1. vuosi laadukasta penturuokaa, sen jälkeen normaalia työkoiran ruokaa	
1. vuosi (pentu on ostettaessa 2kk vanha)	300 vrk
Kulutus	300g/päivä
Hinta	4€/kg
€/ 1.vuosi	360
Jatkossa 1-13v ruokinnan kustannus vuodessa:	
Kulutus	500g/pv
Hinta	3€/kg
€/vuosi 1-13v	547,5

Kaavio 1 ja 2 Ruokintakaavio

Koulutetun koiran ostaminen ja itse kouluttaminen on tämän laskelman mukaan yhtä kannattavaa. Paimenkoira on kouluttettava joka tapauksessa, kouluttamaton paimenkoira on töissä hyödytön, kuin traktori ilman rattia.

On koiran käyttäjästä ja hänen ajankäyttömahdollisuuksistaan kiinni, haluaako hän ostaa valmiiksi koulutetun työkoiran vai kouluttaa itse pennusta saakka työparin itselleen. Koulutetun koiran ostaja saa 100 prosentin varmuudella paimentavan

työkoiran, jonka ominaisuudet tiedetään. Pennun ostamiseen liittyy tietty epävarmuus, tuleeko koirasta juuri sellaista mitä tarvitaan. Tämä tulee huomioida, jos koulutetun koiran hinta tuntuu kovalta. Koulutettuna myytävän koiran koulutukseen ja perushuoltoon on toinen käyttänyt aikaansa ja vaivaa, lisäksi koirasta tiedetään mitä se on ja mitä ei ole.

Juttu jatkuu →

Koulutuskaavio

Karkeasti laskettuna paimenkoiran kulut vuodessa ovat 1100 euroa. Muiden katelaskelmien tapaan vuotuinen käyttötuntimäärä vaikuttaa suoraan käyttötunnin hintaan. Paimenkoiran käytössä on myös se hyvä puoli, että mitä enemmän koiraa käytät, sen paremmaksi, varmemmaksi ja luotettavammaksi se töissä muuttuu.

Töiden ulkopuolella tulee paimenkoiraa huoltaa normaalin koiran tavoin, päivittäinen lenkkeily ei tee pahaa omistajallekaan! Säännölliset madotukset, terveystarkastukset ja rokotukset ovat tärkeitä koiran hyvinvoinnin kannalta, mutta myös yleistä eläintautihygieniaa ajatellen.

Koiran tuoma työajan säästö on erittäin vaikeasti laskettavissa enkä saanut siihen käyttökelpoista kaavaa aikaan. Tarvittaisiin useita kelloituksia eri töistä ennen koiran hankintaa ja koiran hankinnan jälkeen eri tiloilla luotettavan datan saamiseksi.

Koulutuskaavio

Koulutuksen arvon laskeminen on todella vaikeaa. Jos koiraa koulutetaan 9kk iästä 2-vuoden ikään asti noin kaksi kertaa viikossa puoli tuntia kerralla;	
Työntunti €/h	35
Viikkoja	50
€	1750
Melko suuri summa! 35€/h on henkilötyötunnin hinta. Osa koulutuksesta yli 1-vuotiaalla koiralla työn ohessa, joten tulee jo jotain hyötyä. Harva laskee omalle työlle hintaa ;)	
Koulutus jaettuna työvuosilla (8 vuotta töitä)	218,75

Käytännön kokemukset vuosikymmenten ajalta useilta erilaisilta tiloilta eri puolella Suomea kertovat työajan säästön olevan huomattava. Laidunsiirrot, joihin ennen

meni tunteja tai ne pahimmassa tapauksessa jäivät tekemättä, sujuvat koiran avulla varttitunnissa.

Työtunnin hintakaavio

Koira töissä 340 pv/vuosi, talvella 1h/pv ja laidunkaudella 2h/pv. Laidunkausi 5 kk keskimäärin, vaihtelee eri alueilla.	
Lampurin vuosiloma vähennetty, osa koirista työskentelee myös lomittajan kanssa.	
Tunteja/vuosi h	490
Kustannus per työvuosi	1055
	2,15
Koira töissä vain laidunkaudella 150pv	
Tunteja/vuosi h	300
Kustannus per työvuosi	1055
	3,52

Työtunnin hinta -kaavio

Paimenkoiran suurin merkitys ei aina ole työn säästäminen ja helpottaminen vaan työssä jaksaminen. On aivan eri asia lähteä töihin kahden aina iloisen ja avuliaan työkoiran kanssa kuin aivan yksin. Töihin ei tarvitse pakottaa mukaan kiukkuista teiniä tai kiireistä puolisoa, vaan mukaan suoraan ryntää yksi tai useampi työnarkomaa- ni, aina valmiit ja innokkaat paimenkoirat.

Nykyisessä maatalouden tilassa kaikki arjessa ja työssä jaksamista helpottavat keinot ovat vähintään kokeilemisen arvoisia. Paimenkoiran hankkiminen ja käyttö voi avata ihan uusia näköaloja omaan työhön. Toisinaan suurin anti esimerkiksi yhteisistä paimennusharjoituksista tai pentupäivistä ovat sosiaaliset suhteet, ammattisarten ja -veljien näkeminen ja kokemusten vaihtaminen.

KUVA: Helena Pesonen

Kohta on millä mällätä

Ohi syyskuun, läpi repaleisen lokakuun, heinähäkki kolisee. Son taas tämäki vuosi kääntynyt pitkän syksyn puolelle ja mainio marraskuu komeine aurinkopäivineen hellii lampuria. Eli vettä sataa ja kaikkia v*uttaa. Koronapiikeillä voidellut välilevyt on taas valmiina sisäruokintakauden rehunkantoon.

Moon pruukannu astutusryhmille jakaa hieman piikkaussafkaa jotta kiimat heilahtais mukavasti kalenterissa samalle aukeelle ettei ne proiskota kaakkuja pitkin kesää. Hernekaura aiheuttikin yllättävän kaasuongelman ja sitä kautta ilmastokriisin lampolaan.

Tsekedaut mitä mimmeillä oli asiaan sanottavaa.

Sitä varmaan itte kukin hierasis silimiään kun aamulla lampolaan mennessä havaittaa jotta nurkat on piukas ilmapalloja. Was dis, mitkäs vappupileet täällä on ollu?

Selitys luonnollisesti tuli taas pitkän kaavan mukaan, mutta käsitin, että kaikki lähti liikkeelle Isoluun-litan (voitte kuvitella Isoluun-litan, se näyttää siltä Late lampaassa näyttelevältä pullealta uuhelta, jolla on liivissä kaikkea persiljasta perämoottoriin) puhaltumisesta tai puhaltumisen peloosta tahi jotain siltä väliltä. Puhaltuminenhan on sellanen asia, jottei sen kans oo leikkimistä tai vitsailua, mutta teherään ny kerran Poikkeus täsäki.

Isoluu itte hokas jotta ny on tavallista tuhurimmas kunnos ja

huikkas muille: "Tsekatkaa muijan kurvit, ny on kinkut kireellä ja vatta pönkeröllä". No karsinan siitospässiä Latea (nimi ei muutettu) ei tarvinnu kaharesti käskeä astumaan siis auttamaan neitoa hädässä ja Late suti ittensä vesikupilta kuin Räikkönen shikaanista Isoluun selkään. litan isot luut eivät kuitenkaan G-voimien keskellä kantaneet, vaan tonttiin tuli niin uuhi kuin pässikin, epäonninen aidalla kävellyt kissa joutui litalta pöllähtäneeseen ilmapalloon ja kissin sain kaapia lampolan seinästä.

Aivan, mutta miten tämä liittyy noihin ilmapalloihin?

Hyvä kun kysyt. Lukihäro-Lissu luki siitä Masentuvaisuus-lehdestä (Maastulli ilmeisesti), että Suomen viisaat päättäjät haluaa laillistaa pilven polttelun.

Joo, mutta miten tämä liittyy noihin ilmapalloihin?

No Lissu luki samasta aviisista, että pierut sisältää sitä tätätätätä metamphetamineeja vai mitä se oli. No sen on pakko olla seuraavana listalla kun humehia hyväksytään. Me pallotettiin kaikkien pierut jotta lampuri saa uuden Valmetin. Ollos hyvä vaan ja paaruksien kaikki varusteet, kohta on katto millä mällätä.

Mikko Poikkeus

Oma seos
Tilan yksilöllisiin
tarpeisiin

Lammasnurmi
Mehevä ja
maittava

Aina jyvällä!

NATURCOM OY

92400 Ruukki, Puh. (08) 270 7200, (02) 762 6200

www.naturcom.fi

KUVA: Johanna Rautiainen

Kuinka kannattavaa on LAMPAIDEN TERVEYDENHUOLTO?

KIRJOITTAJAT

Johanna ja Eero Rautiainen

Lammasmaailma

Terveys- ja hyvinvoinnin ylläpitämistä ja edistämistä, ja se parantaa aina myös tilan taloudellista tulosta.

On tärkeää ymmärtää, että näkyvimmit eläintaudit eivät yleensä ole niitä ongelmia, jotka aiheuttavat suurimpia menetyksiä, eli lisäkustannuksia tai saamatta jääneitä tuloja. Näkökulma kannattaa asettaa kokonaisuuden hallintaan. Se luo tuottavuuden ja kannattavuuden parantamiselle kaikkein parhaimmat edellytykset.

Terveydenhuollon kohteita

Jokaisessa ammattimaisesti hoidetussa lampolassa terveydenhuollon kohteita ovat lampolan suojaaminen ulkopuolisilta tartunnoilta, sisäloistautien aiheuttamien tappioiden ehkäisy ja uuhien tuotantokiertoan liittyvien uuhien ja karitsoiden sairauksien ja hyvinvointiongelmien ehkäisy. Ja tietysti myös astujapässien kunnosta huolehtiminen.

Uuhenvuoden terveys- ja hyvinvointiriskien hallintaan on työkaluja, joilla on-

gelmia ehkäistään niissä tuotantovaiheissa, joissa työn vaikuttavuus on suurin. Kokonaisuus pysyy hallinnassa prosessiajattelulla ja oikein asetetuilla mittareilla.

Osittaisbudjetointi

Osittaisbudjetointi on nopea ja usein riittävän tarkka menetelmä terveydenhuollon toimenpiteiden hyödyn arviointiin. Laskelmiin otetaan tuloina mukaan toimenpiteiden aiheuttama lisätuotos tai vähentyneet kustannukset. Menoina vähennetään lisäkustannukset ja vähentyneet tuotot. Näin saadaan toimenpiteiden aiheuttama nettotulos.

Lisätuottoa tuovat alentunut karitsakuolleisuus, parantunut kasvu ja paremmat teurasluokitukset. Kustannussäästöä tulee arkisen hoitotyön vähentymisestä ja kasvatusajan lyhenemisen aiheuttamasta työ- ja rehukustannusten pienemisestä.

Uusia kustannuksia syntyy terveydenhuollon palveluista (th-käynnit, th-suunnitelmat, laboratorio, neuvonta ja koulutus). Kustannuksiksi on laskettava myös terveydenhuoltotyön aiheuttama lisätö lampurille (kuntolukitukset, punnitukset, th-käyntien viemä aika).

Terveydenhuollon kannattavuus

Suomalaisen lammastilojen välillä on tuotoseurannan ja teurasloistilojen perusteella suurta hajontaa karitsakasvatuksen tuottavuudessa. Jopa erot keskiarvoiltojen ja parhaan neljänneksen välillä ovat merkittäviä. Suuri hajonta antaa viitteitä siitä, ettei eläinten kasvupotentiaali tule läheskään kaikilla tiloilla hyödynnettyä kunnolla. Ero selittyy ruokinnan, hoidon ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin eroilla. Edellä kuvatulla tavalla laskettuna olemme Lammasmaailmassa arvioineet, että tavoitteelliseen kokonaisvaltaiseen lampaiden terveydenhuoltoon sijoitettu euro tulee investointien jälkeen takaisin 3,4 kertaisena. Arvio on varovainen, eikä sisällä tukia.

Taloudellisten kannusteiden lisäksi terveydenhuolto kannattaa siksi, että se vähentää lampurin stressiä ja huolta eläinten terveydestä ja hyvinvoinnista. Se myös tuottaa dokumentoitua tietoa siitä, missä asioissa toimintaa voi edelleen parantaa. Dokumentoidusta terveydenhuollosta on ilo kertoa myös asiakkaille.

Lammasmaailma on antanut ison panoksen lampaiden terveydenhuoltoon

Kymmenen vuotta lampurien rinnalla

Johanna Rautiainen kertoo, että ensin ilman praktikkoeläinlääkäriin laukkaa lähteminen tuntui oudolta.

– Mutta pian huomasin, mitä kaikkea voi tehdä ilmankin.

KIRJOITTAJA **Terhi Torikka**
KUVAAJA **Eila Pennanen**

SUOMALAINEN LAIDUNTAVA ja monipuolinen lammas sai **Johanna Rautiaisen** lumoihinsa jo eläinlääkäriopintojen aikana.

– Tajusin, että tässä on hieno, eettinen ja ekologinen, monipuolinen kotieläin, Rautiainen kertoo.

Erityisesti lammastaloudessa kiehtoi eläinten mahdollisuus lajinmukaiseen käyttökseen, laiduntaminen ja villa.

– Lammas on hyvä kotieläin, kunhan se hoidetaan hyvin. Kaupungissa kasvanut Rautiainen kiinnostui lampaiden kautta alkutuotannosta ja teki myös syventävät opinnot lampaisiin liittyen. Se aiheutti hieman hämmennystä tiedekunnassa, jossa lampaista puhuttiin enimmäkseen sivulauseissa.

Lampaiden parissa työskentelevä Johanna sai innostuksensa tartutettua myös puolisoonsa **Eeroon**. Vuonna 2011 he rohkaisuivat yrittäjiksi, ja syntyi Lammasmaailma Oy. Johanna työskentelee lampaiden terveydenhuoltoon erikoistuneessa yrityksessä täysiaikaisesti, Eero osittain.

Ennen Lammasmaailmaa Johanna ehti työskennellä pitkään lampaiden parissa ProAgrialla sekä alaan liittyvissä hankkeissa.

Myymäälä kauppahallissa hetken aikaa

Aluksi Lammasmaailman toimintaan kuului isona osana myös myymälä Tampereen kauppahallissa. Siellä myytiin lammastuotteita laidasta laitaa.

– Se oli ihanaa, mutta aika ei vain riittänyt. Oli pakko keskittyä terveydenhuoltoon. Ehkä eläkkeellä avaan myymälän uudelleen, nautin sen pitämisestä.

Lammasmaailman työn ytimessä on terveydenhuolto ja sairauksien ennaltaehkäisy. – Ensin tuntui oudolta huomata, että lääkkeet tahtoivat vanhentua käyttämättöminä ja jättää praktikkoeläinlääkäriin työlaukku pois matkasta, mutta pian huomasin, mitä kaikkea ilmankin voi tehdä. Ennaltaehkäisy on tosi mielenkiintoista työtä, ja myös hoitamista kannattavampaa.

Yksi Rautiaisen tärkeistä työkohteista on

taistelu lampaiden sisäloisia ja etenkin niiden lääkkeille resistenttien kantojen muodostumista vastaan.

– Ilman loislääkkeitä on mahdollista pärjätä, mutta siihen liittyy riittä kyllä vielä tehtävää.

Kelpolammas tähtää dokumentoituun laatuun

Lammasmaailman tuorein hanke keskittyy myös lampaiden terveyteen ja hyvinvointiin, sekä parhaiden käytäntöjen dokumentointiin ja laadunvarmennukseen. Kelpolammas-laatu-merkki viittaa kestävän lammastalouden polkuun, jossa pyritään kiinnittämään lammastilojen huomio kestäviin toimintatapoihin ja terveydenhuoltoon.

Laatu-merkki-pakettiin sisältyy terveydenhuollon työkaluja sekä valmennusta aiheesta.

– Tilat voivat käyttää Kelpolammas-merkkiä myös omassa markkinoinnissaan, jotkut niin jo tekevätkin, Rautiainen sanoo.

Muitakin suunnitelmia kuluttajapuolelle on, mutta niitä yritys ei vielä paljasta. Tähän mennessä Kelpolampaassa on mukana neljä lammastilaa, ja lisää koulutetaan parhaillaan.

Myös tuottajan hyvinvointi kiinnostaa

– Kantava ajatus on, että terveydenhuoltoon pitää helpottaa myös tuottajan elämää, ei vaikeuttaa sitä. On tärkeää, että sekä tuottaja että eläimet voivat hyvin. Olemme halunneet tehdä työtä kotimaisen lampaan ja sitä kasvattavien perheitöiden hyväksi, Rautiainen kiteyttää yrityksen toimintaa.

Rautiaiset jakavat lammastietouttaan tuottajien lisäksi myös muille eläinlääkäreille luennoimalla.

– Siinä kuulee samalla, mitä kaikkea kentällä tulee lampaisiin liittyen vastaan. Koh-

info

LAMMASMAAILMA OY

- Perustajat eläinlääkärit Johanna Rautiainen ja Eero Rautiainen
- Perustettu 2011
- Keskittyy lampaiden terveydenhuoltoon ja sairauksien ehkäisyyn
- Pitää tärkeänä, että terveydenhuoltotyö on helppoa ja hyödyllistä myös tuottajalle

taamiset lampureiden ja kollegojen kanssa ovat aina antoisia.

Katse laituissa ja villoissa

Rautiainen on seurannut läheltä ja ilolla lammastaloudessa tapahtuneita muutoksia. Hän iloitsee paitsi villabuusta, myös siitä miten pk-teurastamot ovat investoineet lammastalouteen.

– Ruotsissa villabuusti oli näkyvissä jo 5–6 vuotta sitten, joten osasin odottaa tämänkaltaista. Villa on huikean hieno kuitu, sen tajusin viimeistään lasten ollessa pieniä. Mutta kuka olisi uskonut 20 vuotta sitten, miten suuri merkitys maisemanhoidolla tulee olemaan.

Rautiaisen oman mielenkiinnon tuorein kohde on laidunnus.

– Sitä olen yrittänyt opiskella mahdollisimman syväälle. Minusta ei tule viljelijää, mutta haluan perehtyä siihen, miten kannattaa laiduntaa, jotta myös pelto pysyy ekologisesti mahdollisimman terveenä ja sitoo tehokkaasti hiiltä. Toivon, että Suomessa jatkuu ekologinen kotieläintuotanto sekä laidunten käyttö.

KYLMÄSTRESSI rasittaa elimistöä

Vastasyntyneiden eläinten hyvinvoinnille, terveydelle sekä tulevalle elämälle on erittäin tärkeää, että syntymän aikoihin koettu stressi minimoidaan. Yksi suuri ongelma on vastasyntyneiden karitsoiden ja kilien altistuminen kylmästressille. Siksi olosuhteisiin, synnytysapuun sekä alkuhoitoon kannattaa kiinnittää lampaiden ja vuohien hoidossa sekä terveydenhuollossa erityistä huomiota. Yksi tärkeä alkuhoidon tavoite on tukea vastasyntyneiden eläinten lämmönsäätelyä.

KIRJOITTAJA

Ann-Helena Hokkanen
ELT

Lämmönsäätelyllä tarkoitetaan tasalämpöisten eläinten, kuten kaikkien nisäkkäiden, kykyä pitää ruumiinlämpönsä suhteellisen tasaisena ympäristön lämpötilasta riippumatta. Eläimet tuottavat aineenvaihdunnassaan lämpöä, luovuttavat sitä ympäristöönsä ja voivat lukuisin eri tavoin säädellä lämmön tuottamista ja luovuttamista. Näin ruumiinlämpö pysyy suhteellisen vakiona.

Joskus ympäristön lämpötila on kuitenkin niin kylmä tai kuuma, ettei ruumiinlämpöä voida kunnolla säädellä elimistön normaaleilla lämmönsäätelyn mekanismeilla. Silloin eläimet altistuvat haitalliselle stressille. Erityisen alttiita kylmettymiselle ovat vastasyntyneet ja sairaat eläimet. Tieto

eläinten lämmönsäätelyn toiminnasta auttaa meitä ymmärtämään, kuinka ennaltaehkäistä eläinten kokemaa kylmästressiä.

Tasalämpöisyys kannattaa!

Lampaiden ja vuohien ruumiinlämpö siis pysyy suhteellisen tasaisena, vaikka niiden ympäristön lämpötila vaihtelee suuresti. Elimistön tasaisen lämpötilan ylläpitäminen ympäristön lämpötilan vaihteluista huolimatta on kuitenkin elimistölle kallista, sillä se vaatii runsaasti energiaa. Siksi sen on myös oltava erityisen hyödyllistä.

Tasalämpöisyyden merkityksestä lajinkohityksessä on olemassa monta erilaista teoriaa, vaikka tarkkaa syytä ei tiedetä. Ajatellaan kuitenkin, että tasalämpöisten eläinten tietty elimistön vakiona pysyvä lämpötila ja tehokas lämmönsäätely liittyvät keskeisesti elimistön runsaasti happea tarvitsevaan

Erityisen alttiita kylmettymiselle ovat vastasyntyneet ja sairaat eläimet.

aerobiseen aineenvaihduntaan, runsaaseen aktiivisuuteen sekä sopeutumiseen hyvin erilaisiin ympäristön lämpötiloihin ja niiden vaihteluihin. Lisäksi tasalämpöisten eläinten elimistön suhteellisen korkea lämpötila on etu taistelussa taudinaiheuttajia vastaan.

Eläinten sisäelinten lämpötilaa kutsutaan ydinlämpötilaksi. Tämä ydinlämpötila pysyy siis normaalisti tarkasti määrärajoissaan, vaikka se vaihtelee hieman ennalta sää-

Kuva: Nino Snellman

detyh ohjelman mukaisesti vuorokauden ajasta riippuen. Poikkeustilanteissa voimakas ruumiillinen rasitus, lämpöhalvaus tai kuume voivat kuitenkin nostaa ydinlämpötilaa useilla asteilla. Hypotermiassa taas elimistön ydinlämpötila laskee useita asteita.

Lämmönsäätelykeskus on elimistön termostaatti

Sekä eläimen iholla että elimistön sisäosissa on lämpötilaa aistivia hermosoluja. Nämä lämmönsäätelystä vastaavat hermopäätteet rekisteröivät niitä ympäröivän kudoksen lämpöä. Kylmäreseptorit reagoivat alhaisiin lämpötiloihin, kun taas lämpöreseptorit tunnistavat korkeita lämpötiloja. Hermosolujen keräämät tiedot välittyvät sitten hermostoa pitkin aivojen hypotalamuksen lämmönsäätelykeskukseen. Lämmönsäätelykeskus onkin elimistön ”termostaatti”, joka on ohjelmoitu pitämään eläimen ruumiinlämpö tietyllä tasolla. Siksi hypotalamus voi hidastaa tai tehostaa elimistön lämmöntuotantoa tai -luovutusta riippuen siitä, onko sen elimistön eri osista vastaanottama lämpötilatieto sen oletusarvoa suurempi tai pienempi.

Hermoston lisäksi lämmönsäätelyyn osallistuu myös eläimen hormonaalinen säätelyjärjestelmä. Pääasiassa työstä vastaavat glukokortikoidit (eli stressihormonit, joista tärkein on kortisoli), kilpirauhashormonit sekä katekoliamiinit kuten adrenaliini. Kun eläin kokee lämpö- tai kylmästressiä, elimistössä aktivoituu muiden stressireaktioiden tapaan sympaattinen hermosto ja stressireaktiota ryhtyy säätelemään hypotalamuksen, aivolisäkkeen ja lisämunuaisten muodostama monimutkainen yhteistyö. Samalla veren stressihormonipitoisuudet kasvavat.

Lämpötasapainon ylläpitäminen on tarkkaa työtä

Elimistön lämmönsäätely perustuu siis lämmöntuotannon ja -luovutuksen aktiiviseen tasapainoon. Jotta eläimen ruumiinlämpö säilyisi vakiona, elimistön lämmöntuoton ja lämmönhukan on oltava yhtä suuret. Lämpötasapainoa ylläpidetäänkin fyysikaalisen ja kemiallisen lämmönsäätelyn avulla, jota käyttäytymislämmönsäätely vielä täydentää.

Eläimen perusaineenvaihdunta ja lihastyö tuottavat jatkuvasti lämpöä, jota sitten siirretään verenkiertoelimistön avulla kehon eri osiin. Veri kuljettaa lämpöä iholle, josta sitä siirtyy ympäristöön. Sitten jäähtynyt veri palaa elimistön sisäosiin lämmitäkseen uudestaan.

Lämpöä poistuu kehosta säteilyn, johtumisen, kuljetuksen eli konvektion sekä haihtumisen avulla. Lämpösäteily siirtää lämpöä suoraan kehosta ympäristöön.

Johtamalla lampaat ja vuohet menettävät lämpöä elimistöstään kehoa ympäröiviin pintoihin, esimerkiksi makuualustansa. Konvektiolla taas tarkoitetaan lämmön siirtymistä kehosta sitä ympäröivään ilmaan, kun ilman liike saa lämmön vaihtumaan elimistön ja ympäristön välillä. Ihon lämmittämä ilma nousee ylöspäin, ja tilalle virtaa viileämpää ilmaa, jonka keho taas lämmittää ja joka sitten taas vuorostaan nousee ylös. Näin lämpöä poistuu elimistöstä. Siksi tuuli ja veto lisäävät lämmönhukkaa elimistöstä. Haihtumalla lämpöä poistuu elimistöstä vesihöyrynä iholta, uloshengityksen mukana sekä myös eläimen hikoillessa. Hieman lämpöä poistuu myös ulosteiden ja virtsan mukana.

Lämmönsäätelyn eri keinot

Fysikaalinen lämmönsäätely tarkoittaa lämmönhukan lisäämistä tai vähentämistä kehon lämmöneristystä säätelemällä. Villa- tai karvapeite, iho ja ihonalaiskudos ovat lämpöeristeitä ja lämmöneristystä säädellään karvoja liikuttamalla ja joko laajentamalla tai supistamalla verisuonia. Kylmissä oloissa ihon pintaverisuonten supistuminen erityisesti kehon ääriosissa lisää lämmöneristystä.

Kemiallisen lämmönsäätelyn avulla tasalämpöiset eläimet lisäävät tai vähentävät lämmön tuottamista aineenvaihduntansa avulla. Lisälämpöä voidaan tuottaa kahdella eri mekanismilla; joko lihasvärinällä tai ilman. Lihavärinän avulla tapahtuva lämmöntuotto on kylmässä tapahtuvaa tahatonta luurankolihasten värinää, joka nähdään eläimen vapinana. Lihakset tekevät työtä ja tuottavat näin lämpöä. Lihavärinätön lämmöntuotto taas perustuu ruskean rasvakudoksen polttamisesta nopeasti saatavaan lämpöön. Nämä tavat tuottavat lämpöä ovat tehokkaita, mutta samalla ne kuluttavat elimistön energiavaroja nopeasti.

Tasalämpöisten eläinten kyky sopeutua vaihteleviin olosuhteisiin perustuu suurelta osin käyttäytymislämmönsäätelyyn, jonka avulla eläimet voivat lisätä tai vähentää kehonsa lämmönhukkaa. Lämmönsäätelykäyttäytymisen muuttaminen kuten fyysinen aktiivisuus, hakeutuminen lämpimään taikka esimerkiksi tuulensuojaan perustuu pääasiassa eläimen kehon ääreiosissa tapahtuviin lämpötilamuutoksiin. Ydinlämpötilalla on tässä säätelyssä pienempi rooli, sillä se pysyy yleensä ympäristön lämpötilojen muuttuessa hyvin vakaana.

Myös asennolla voidaan säädellä ihon lämpöä luovuttavaa pinta-alaa tehokkaasti. Lämpimissä olosuhteissa voidaan maata enemmän kyljellään, koska lämpöä haihduttavaa pinta-alaa on silloin enemmän. Seisoessa pinta-alaa on enemmän kuin makuulla. Siksi kylmissä oloissa maataan enemmän ja sykkäryssä, jolloin jalat sulje-

taan tiukasti kehon alle. Näin kehon lämpöä haihduttavaa pinta-alaa jää mahdollisimman vähän. Jos kuiviketta on riittävästi, lämpöä säästetään myös kaivautumalla alustaan. Lauma antaa myös mahdollisuuksia lämmönsäätelyyn; kun on kylmä, eläimet hakeutuvat makaamaan lähelle toisiaan. Eläimet voivat myös hakeutua suojaan tai esimerkiksi lämpölampun alle.

Termoneutraali alue

Termoneutraalilla alueella tarkoitetaan eläimelle ”mukavinta” lämpötila-alueita. Se on lämpötila-alue, jossa eläimen normaalin ruumiinlämmön ylläpitämiseen riittävät sen perusaineenvaihdunta sekä lämmönhukkaa säätelevät keinot eikä aktiivista lämmittämistä tai viilentämistä tarvita. Ylempi kriittinen lämpötila on tämän termoneutraalin alueen yläraja ja siis se ympäristön lämpötila, jonka yläpuolella eläimen täytyy tehostaa haihduttamiseen perustuvaa lämmönhukkaa, jotta sen ruumiinlämpö ei alkaisi nousta. Alempi kriittinen lämpötila taas on termoneutraalin alueen alaraja ja se ympäristön lämpötila, jonka alapuolella eläimen täytyy lisätä lämmöntuottoaan, jotta ruumiinlämpö ei alkaisi laskea.

Lampaiden ja vuohien termoneutraaliin alueeseen vaikuttavat hyvin monet eri tekijät kuten eläimen ikä, tuotosvaihe, rotu, villapeite, sääolosuhteet, eläinsuojan pohjamateriaali, eläintiheys, ravinto, käyttäytyminen ja kylmään sopeutuminen. Vastasyntyneillä karitsoilla ja kileillä alempi kriittinen lämpötila vaihtelee suuresti rodusta ja edellä mainituista tekijöistä riippuen, mutta se on joka tapauksessa paljon korkeampi kuin vanhemmilla tai aikuisilla lajitovereilla.

Pieni kylmettyä helpommin

Vaikka karitsoilla ja kileillä on syntyessään toimiva lämmönsäätelyjärjestelmä, ne ovat silti paljon alttiimpia kylmälle kuin aikuiset eläimet. Tämä johtuu monesta eri tekijästä. Ensiksi ne ovat syntyessään märkiä, mikä lisää lämmönhukkaa merkittävästi, varsinkin jos niitä ei kuivata. Lisäksi niillä on vain vähän eristävää ihonalaista rasvakudosta, niiden iho ja karvapeite on ohut ja kehossa on todella paljon lämpöä haihduttavaa pinta-alaa suhteessa elopainoon.

Nuorilla eläimillä lämmöntuotanto aineenvaihdunnan avulla on vielä heikompaa kuin vanhemmilla eläimillä eikä esimerkiksi pötsin mikrobit tuota lämpöä kuten märehitivillä yksilöillä. Nuorilla kyky säädellä verisuonten supistumista on myös heikompi kuin aikuisilla. Vastasyntyneet eläimet myös pystyvät säätelemään ruumiinlämpöään käyttäytymisensä avulla huonommin kuin vanhempana.

Terveet, hyviin olosuhteisiin syntyneet karitsat ja kilit kuitenkin sietävät ympäristön kylmää lämpötilaa, jos ne saavat sopeutumiseensa tarvittavan avun. Runsaat kuivitus vähentää lämmönhukkaa, samoin vedottomuus. Myös emän läsnäolo ja hyvä hoito parantavat lämpötiloutta merkittävästi. Emä tuottaa itse lämpöä, sen nuoleminen kuivaa jälkeläisen ja vilkastuttaa verenkierron toimintaa ja näin lisää elimistön aineenvaihduntaa.

Ternimaito lämmittää mahassa ja antaa energiaa lämmöntuotantoon ja liikkumiseen. Lihasvärinällä vastasyntyneet voivat myös nopeasti nostaa elimistönsä lämpötilaa. Lisäksi niiden elimistössä on siis ruskeaa rasvaa, jota voidaan käyttää nopeasti lämmöntuotantoon. Terveet karitsat ja kilit ovat myös hyvin aktiivisia ja lihastyö tuottaa niiden elimistöön lämpöä.

Apu ajoissa

Vaikeasta syntymästä ja hapenpuutteesta kärsineet sekä sairaat karitsat ja kilit kylmettyvät paljon terveitä nopeammin. Stressaantuneen vastasyntyneen elimistön kyky tuottaa lämpöä on heikentynyt. Heikot eläimet eivät myöskään liiku yhtä paljon kuin terveet eivätkä välttämättä siksi saa ternimaitoa ajoissa. Myös muut lämmönsäätelyn mekanismit kuten verisuonten supistaminen voi olla heikentynyttä. Kylmästressin on myös todettu rasittavan vastasyntyneiden elimistöä ja esimerkiksi heikentävän vasta-aineiden imeytymistä.

Karitsoiden ja kilien alkuhoidossa poikimisten valvominen onkin hyvin tärkeää, jotta mahdollisissa ongelmissa voidaan auttaa nopeasti. Poikimisten valvominen takaa myös sen, että ihminen on läsnä auttamassa ja kuivaamassa vastasyntyntä tarvittaessa. Samoin ternimaito voidaan silloin juottaa tai letkuttaa lämpimänä viipymättä.

Myös poikimaympäristöllä on merkitystä. Sen tulee olla runsaasti kuivitettu ja

vedoton ja sijaita sään suojassa, mielellään lämpimässä tilassa. Vastasyntyneen karitsan ja kilin energiavarastot loppuvat nopeasti, jos kylmään syntynyt eläin ei saa suojaa, hoitoa ja ravintoa. Hypotermian eli alilämpöisyyden oireita ovat alhainen ruumiinlämpö, ääreisosien kylmyys, fyysinen heikkous, paikallaan makaaminen, apaattisuus sekä huono imurefleksi.

**Olki on paras kuivike,
se eristää hyvin lämpöä
ja siihen on helppo
kaivautua.**

Lämmin paikka nukkua tukee terveyttä

Vastasyntyneen eläimen lämpötiloutteen vaikuttaa paljon muukin kuin pelkkä ympäristön lämpötila. Eläimen ympäristön lämpötila voi olla viileä, jos eläimen kokemana lämpötila on sille sopiva. Tämä koettu lämpötila riippuu siis paitsi ympäristön lämpötilasta ja ilman suhteellisesta kosteudesta myös muun muassa yksilön terveydestä, makuualustasta, mahdollisesta lisälämmöstä, ravinnosta, laumatovereista sekä esimerkiksi siitä, kokeeko eläin vetoa.

Vastasyntyneet eläimet tarvitsevat paljon unta. Siksi makuualueen lämpötila korostuu. Kotieläimillä uni voidaan jakaa kahteen vaiheeseen, hidasaaltouneen eli NREM-uneen ja vilkeuneen eli REM-uneen. Erityisen tärkeää vastasyntyneille eläimille on REM-uni. Se on unen vaihe, jonka aikana nähdään unia, ja jonka aikana elimistössä erittyy kasvuhormonia. REM-unen tiedetään liittyvän myös oppimiseen ja aivojen kehitykseen. Tämän univaiheen aikana elimistön lämmönsäätely ei kuitenkaan toimi ja lihakset ovat aivan rentoina. Siksi jos karitsa tai kili kärsii kylmästä, se ei pysty nukkumaan REM-unta tarpeeksi,

jolloin kylmyys heikentää nuoren eläimen kasvua ja vastustuskykyä sekä aiheuttaa stressiä.

Olki on paras kuivike, sillä se eristää hyvin lämpöä ja siihen on helppo kaivautua. Kuivassa olkikasassa vedottomassa karsinassa emon ja sisarusten vieressä nukkuvalla eläimellä on siis lämpöinen viileässäkin, kun taas märässä ja vetoisessa nukkuva lajitoveri voi kokea kylmyyttä paljon korkeamassa ympäristön lämpötilassa. Runsaan kuivituksen lisäksi lisälämpöä tarjoaa palava pohja kestokuivikekarsinassa ja lisälämpöä voidaan tarjota myös lämmittimillä, lämpölamppuilla tai vaikkapa pukemalla keskoskaritsalle villapaita.

Myös ruoka auttaa! Varsinkin viileissä olosuhteissa vapaa ruokinta on tärkeää, sillä silloin energia tarvittavan lämmön tuottamiseen saadaan ylimääräisestä ruuasta. Näin kasvamiseen ei tarvitse käyttää kasvuun tarkoitettua energiaa, saati elimistön rasvavarastoja.

Käyttäytyminen kertoo koetusta lämpötilasta

Erityisen hyvä luennolta kuultu lammaseläinlääkäriin ohje on ostaa lampaan kiikkustuoli ja viettää aikaa tarkkaillen eläimiä. Tämä on erittäin tärkeää työtä, joka kannattaa. Myös eläinten kokemasta lämpötilasta saa paljon tietoa katsomalla eläimiä. Lihasvärinä on aina merkki vilusta ja siksi lisälämmön tarpeesta. Myös puhdas ja kuiva villa kertoo sopivista olosuhteista ja tukee eläinten lämmönsäätelyä. Ja koska karitsat ja kilit säätelevät ruumiinlämpöään valitsemalla eri asentoja, makuukäytös voi kertoa niiden kokemasta lämpötilasta. Mitä eläimet makaavat? Ovatko ne kaivautuneet kuivikkeisiin? Nukkuvatko eläimet rauhassa REM-unta? REM-unen tunnistaa siitä, että nukkuvan karitsan tai kilin pää tukeutuu kehoon, alustaan tai toiseen eläimeen ja sitä on vaikeaa saada hereille. Lisäksi silmät, korvat ja jalat tekevät outoja liikkeitä eläimen nukkuessa REM-unta.

Eläinten tarkkailun lisäksi hoitajan kannattaa aktiivisesti tehdä havaintoja eläinten ympäristöstä. Esimerkiksi makuualueen kuivuuden voi kokeilla yksinkertaisesti käymällä karsinaan polvilleen. Jos polvet kastuvat, kuivitukselta on lisättävä. Myös vedottomuus kannattaa varmistaa eläinten tasolta, samoin ilman laatu. Se voi karsinan vieressä seistessä tuntua ihan hyvältä, mutta karsinan pohjalta nouseva ammoniakki alkaakin kirvellä silmiä heti, kun laskeutuu nenä kiinni kuivikkeisiin nukkuvan eläimen vierele.

Katso video kilin REM-unesta:
<https://www.youtube.com/watch?v=Wfpq1-3gG5I>

**Tilaa
Laidunnussuunnitelma-TH
vuodelle 2022 jo tänään!**

Lammasmaailma Oy

Metsälammentie 20, 34130 Ylinen, info@lammasmaailma.fi

LAMMASLÄÄKÄRI: puh. 0600 306 627 (maksullinen)

PALVELUT

- Sisäloistorjunta, papananäytteet
- Lammasterveys 2020 -ohjelma
- Tiineysneuvonta ja uuhineurolat
- Ongelmatilanteiden selvitykset
- Webinaarit maanantaisin ja lauantaan
- **TILAUKSET: lammasmaailma.fi**

Lammasjalostuspäivät Ilmajoella muuttui etätilaisuudeksi

Perinteiset lammasjalostuspäivät ja pässihuutokauppa oli tarkoitus pitää paikan päällä Ilmajolla 17.–18.9.2021. Koronatilanne kuitenkin muuttui syyskuun alussa niin, että oppilaitoksen alueelle ei otettu vierailijoita. Tästä syystä koko tapahtuma pidettiin etätapahtumana, ja suunnitellut fleece- ja vuotakilpailut jouduttiin perumaan. Mukaan oli saatu kaksi ulkomaalaista huippuluennonsijaa. Heidän luentonsa toteutettiin videoluentoina, joihin oli tehty etukäteen suomenkieliset tekstitykset. Jalostuspäivien luennot ovat tilattavissa jälkikäteen osoitteesta www.aitomaaseutu.fi/hankkeet/latu.

Lammastalouden tuotannontekijät -hankkeen koulutuspäivän avasi **Milla Alanco-Ollqvist** katsauksella ProAgrian lammastuotoseurannan tuloksiin. Järjestelmässä kootaan yhteen noin 15 300 uuhien karitsointiin liittyvät tiedot sekä 28 200 karitsoitujen tulosta. Lisäksi puhdasrotuisille lampaille lasketaan jalostusindeksit yhteistyössä Luonnonvarakeskus Luken kanssa.

Marja-Liisa Sevon-Aimonen (Luke) kertoi tarkemmin indeksilaskennasta. Kasvuindeksi on laskettu jo vuodesta 1992 alkaen. Lihantuotantoindeksi otettiin käyttöön vuonna 2002 ja uuhien tuotosindeksi vuonna 2020.

Jalostusarvo (EBV, Estimated Breeding Value) kuvaan eläimen perinnöllistä tasoa, ja se on jalostuksessa parempi mittari kuin pelkkä mittaustulos. Jalostusarvot muutetaan indekseiksi (keskiarvo 100, keskihaajonta 10), jotta eläimiä on helpompi vertailla keskenään.

Indeksiltään 100 oleva eläin on siis keskeisessä ominaisuudessa omassa rodussaan maan keskitasoa. Jos indeksi on yli 110, niin eläin alkaa olla jo aika hyvä, ja yli 120 indeksin omaavat eläimet ovat jo todella

hyviä. Indeksien perusteella on siis helppo suoraan nähdä, että onko eläin hyvä, huono vai keskitasoa.

Jatkossa tullaan ilmoittamaan myös indeksin arvosteluvarmuus. Pienten rotujen osalta arvosteluvarmuus on heikompi, mikä takia on odotettava, että mittaustuloksia kertyy enemmän ennen kuin indeksilaskennat voidaan aloittaa.

Riittävän suuri määrä mittaustuloksia on peruslähtökohta sille, että jalostusarvon ennusteita voidaan laskea luotettavasti. Kiitos tiedon tuottamisesta kuuluukin siis niille ahkerille lampureille, jotka tekevät mittaustuloksia ja tallentavat saadut tulokset tuotoseurantaohjelmaan.

Iso-Britannian teurasruho vaatimukset

Englantilainen **Steve Powdrill** (AHDB, The Agriculture and horticulture development board) piti luennon karitsoitujen teurasruho vaatimuksesta.

Hän painotti, että lihan tuotannossa tulisi aina olla perillä ostajien toiveista ja pyrkiä tuottamaan sellaisia tuotteita, jotka vastaavat kysyntään.

Jos ruhon muotoluokka on hyvä, voi ruhossa olla hiukan enemmän rasvaa. Mutta jos muotoluokka on huono ja rasvaa on silti runsaasti, on ruhoja erittäin hankalaa leikata. Powdrill mainitsi, jalostamme eläimiä saavuttaaksemme halutun ruhonmuodon ja ruokimme niitä kasvattaaksemme ne teurasruhoiksi. Jos karitsalla ei lähtökohtaisesti ole hyvää ruhonmuotoa, ei sitä pysty ruokinnalla sille tekemään.

Karitsoitujen muotoluokista arvioitaessa elävää eläintä tunnustellaan kolmesta eri kohdasta; takapästä, selästä ja lavoista.

Arviointia tehdessä on aina otettava huomioon karitsan rotu. Selkä on avainkohta teurasruho vaatimuksesta arvioitaessa; kun selkä on täyttynyt, on karitsa valmis teurastamolle. Et pysty vaikuttamaan paistien täyttymiseen tai mihinkään muuhunkaan enää sen

jälkeen, kun selkä on täyttynyt. Karitsan rasvoittumista arvioidaan neljästä eri kohdasta, joista tärkeimpiä ovat hännän tyvi ja selän poikkihaarakkeet. Muut kohdat ovat kylkiluut ja rinta.

Arvioinnin avuksi on tehty simulatio-ohjelma, joka on netissä vapaasti kaikkien käytettävissä (<https://virtualbeefandlamb.ahdb.org.uk/#>).

Teurastamot haluavat lihaksikkaita ruhoja, mutta eivät kuitenkaan tavoittele E-luokan ruhoja. Yleensä halutuin on R-luokan ruho, jonka rasvaluokka on 3-. Vähiten toivottu ruho on R-luokan ruho, jonka rasvaluokka on 5.

Lopussa Powdrill kävi vielä läpi lihan markkinoinnissa käytettäviä termejä. ”Old season lamb” tarkoittaa 1–2 vuoden ikäisen uuhien lihaa. Tällaisen lihan tuottamisen tosin on kallista, sillä jokainen ylimääräinen ruokintapäivä on aina lisäkustannus. Termillä ”mutton” taas myydään uuhien lihaa silloin, kun uuhi on ollut teurastettaessa yli 2-vuotias tai se on karitsoinut vähintään kerran. Powdrill kannusti huolehtimaan siitä, että uuhet pysyvät koko ajan sopivassa kuntoluokassa, eivätkä pääse lihomean.

Gotlanninlampaan jalostuksesta

Ruotsalaisen turkislampaan eli gotlanninlampaan jalostuksesta luennoi **Birgit Fag** Ruotsista. Fag on lampuri, toimii kansallisena tuomarina erityisesti gotlanninlampaille sekä on Hushållningsällskapet-yrityksessä lammasmaaneuvonjohtajana. Gotlanninlampaan jalostustavoitteena on tuottaa vaateollisuutta varten pehmeitä ja kevyitä vuotia. Tämä tarkoittaa oikean paksuista silkistä villaa, jossa on hyvä kiilto. Tavoitteena on pitää väri harmaan sävyisenä.

Arvosteluita tekevät koulutetut tuomarit arvostelutilaisuuksissa, jonne lampuri tuo jalostuskäyttöön valitsemansa pässikaritsat. Arvosteluiden avulla saadaan paljon tietoa jalostusvalintoja varten. Ruotsalaiselle turkislampaalle lasketaan myös indeksejä: li-

SUOMENLAMPAAN ja KAINUUNHARMAKSEN jalostuslampola, Pelson vankila

MYYNNISSÄ

3/21 syntyneitä EUOP-arvosteltuja uuhi- ja pässikaritsoita. MV1.
Puh. 050 576 7729

Tästä pässistä maksettiin huutokaupan korkein hinta. Nimi ja tiedot: DBV. Ylermi Prellu syntynyt 23.04.2021, 4 kuukauden indeksi 102, lihantuotanto indeksi 117, kasvattaja Paula Kiiski.

haindeksi, vuotaindeksi ja rotuindeksi.

Vuodille ei ole Ruotsissa mitään yhteistä myyntikanavaa, vaan jokainen myy omat vuotansa. Jos vuotia ei ota itselleen teurastamolta, voi ne myydä teurastamolle noin 15 euron hintaan.

Muokkaamot käyttävät yleensä vuotien karvan pituuksissa kolmea eri mitta: 18 mm, 35 mm ja leikkaamaton karva. Usein muokkaamot ehdottavat sopivaa karvan mitta kiharän koon perusteella. Parhaimman laatuista vuotia saadaan silloin, kun karitsat saadaan teurastettua suoraan laitumelta. Sisäruokintakausi heikentää turkiksen laatua. Ruotsissa pidetään maaliskuussa vuotamessut, jonne Fag toivotti myös suomalaiset tervetulleiksi.

Päivän päätteeksi **Johanna Hellström** Rantasen nahkajalostamolta piti lyhyen puheenvuoron raakatalojen toimittamisesta muokkaamolle.

Kainuunharmaksen geenien kestävä käyttö

Lauantaina tilaisuus jatkui kahdella luenolla. **Pia Niemeläinen** esitti kainuunharmaksen geenien kestävään käyttöön liitty-

vän opinnäytetyötänsä. **Sini Sillanpää** kertoi karitsoiden jalostusarvostelun ja teurastustosten muutoksiin liittyvän opinnäytetyönsä tuloksista.

Pässihuutokauppaa Zoomissa

Pässihuutokaupassa oli myytävänä 43 puhdasrotuista pässiä, joiden tiedot olivat katseltavissa etukäteen lammasetti.fi -sivustolla. **Milla Alanco-Ollqvist** esitteli pässit ja pyysi tarjouksia. Huudot tehtiin Zoom-istunnon viestikentän kautta.

Rotuja oli kattavasti edustettuina: suomenlammas, texel, dorset, oxford down, ruotsalainen turkislammis ja kainuunharmas.

Suomenlammaspäsejä myytiin kymmenen ja niiden hintojen keskiarvoksi muodostui 474 euroa. Korkein hinta oli 700 euroa.

Texel-rotuisia päsejä myytiin kolme ja niiden hintojen keskiarvo oli 792 euroa. Korkein hinta texeleillä oli 1000 euroa.

Muun rotuisista päseistä myytiin yksi dorset-pässi 500 euron hintaan.

Huutokaupassa myymättä jääneet pässit ovat myynnissä www.lammasetti.fi -sivus-

tolla kunnes myyjä toisin ilmoittaa. Kiitos kaikille myyjille ja ostajille aktiivisesta osallistumisesta!

KIRJOITTAJAT

Milla Alanco-Ollqvist ja **Silja Jokiniemi**

**VAATIVAT, JOUSTAVAT
JA YKSILÖLLISET
RAHTILEIKKUU-
PALVELUT,
MYÖS LUOMUNA**

KIVIMÄCKA
est. 2016

CRAFT BUTCHERY

050 327 2272

Karitsoiden neljän kuukauden arvostelu- ja teurastulosten muutokset vuosina 2010–2020

Opinnäytetyönäni (agrologi, AMK) tutkin, tallennettujen tuotosseurantatulosten perusteella, karitsoiden neljän kuukauden arvostelujen ja teurastulosten muutoksia viimeisen 10 vuoden aikana.

KIRJOITTAJA
Sini Sillanpää

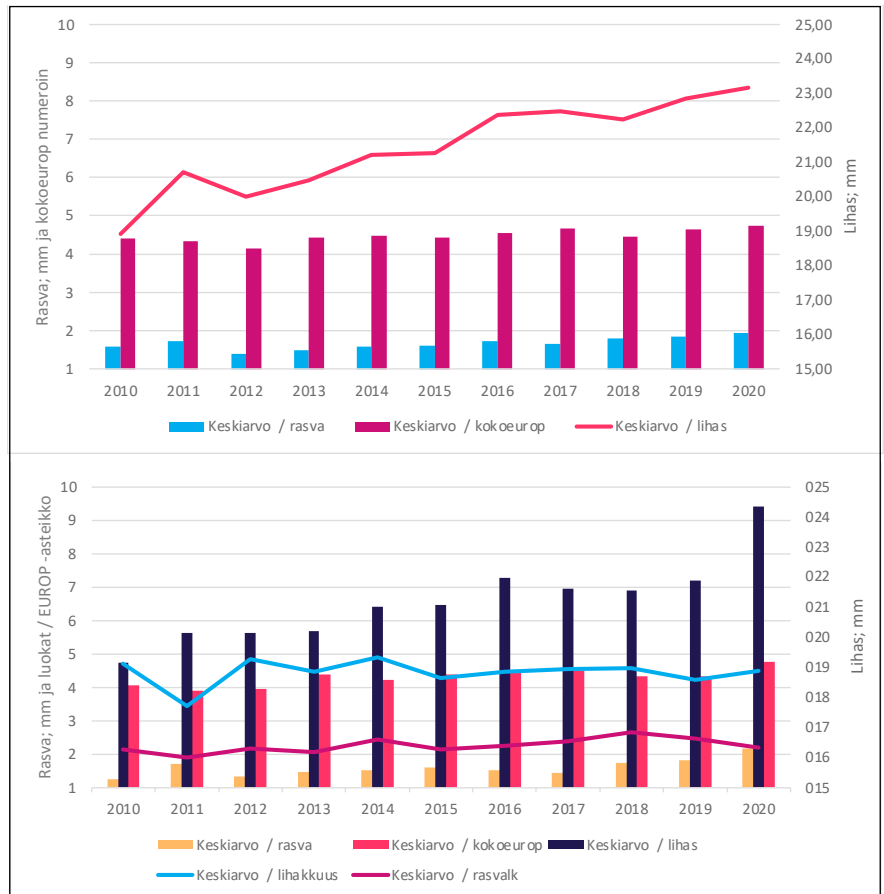
Roduista mukana olivat suomenlammas, kainuunharma, texel, rygja, oxford down ja dorset. Teurasaineistossa mukana olivat; SS1, KK1, FF1 ja TT1. Aineiston rajauksen jälkeen (tallennusvirheet, sekarotuiset, puuttuvat tiedot ym.), neljän kuukauden arvostelutuloksia tutkimuksessa oli 53811 eläimellä, joista teurastuspäivä oli 33122 eläimellä. Teurasarvostelut oli tallennettu kuitenkin vain 17609 eläimelle. Eläinten ja teurastulosten lukumäärät koottiin omiin taulukoihin, roduittain. EUROP -arvostelut muutettiin numeroiksi (E+=15, E=14, E-=13...jne.). Tuloksista koottiin taulukot ja kaaviot tulosten keskiarvojen perusteella, roduittain.

Neljän kuukauden arvosteluja tarkasteltiin kaikilta tutkimuksen eläimiltä. Neljän kuukauden arvostelujen ja teurastulosten vertailu tehtiin vain teurastulokset saaneilta eläimiltä, näille laskettiin myös arvostelujen ja teurastulosten välisiä korrelaatiokerroimia, joista koottiin taulukko. Korrelaatiokerroimissa neljän kuukauden lihaskuitu- ja ulkomuotoarvostelu korrelaatio on voimakasta. Heikko tai kohtalainen korrelaatio on lihaksen paksuuden / teurasluokituksen, ulkomuotoarvostelun / teurasluokituksen ja lihaksen paksuus / rasvan paksuus välillä. Mitatun rasvan paksuuden ja teuraan rasvaluokituksen välillä korrelaatio oli heikko.

Neljän kuukauden mittaustulosten perusteella rotujen lihaksen paksuus on kehittynyt. Teurastulosten saaneiden osalta mittaustulokset ovat matalammat eli jalostukseen on jätetty parhaimpia tuloksia saaneita eläimiä. Mitä mittaat, sitä voit parantaa! Eniten parannusta on tullut kainuunharmaksilla. Rasvan paksuudessa tapahtuneet

vuosi	FF1	KK1	RR1	SS1	TT1	XX1	Yht./vuosi
2010	92	355	51	1747	424	275	2944
2011	85	364	78	1886	317	233	2963
2012	130	539	80	1850	354	290	3243
2013	111	493	82	2237	354	336	3613
2014	141	851	50	3340	671	345	5398
2015	136	663	42	4371	631	422	6265
2016	162	665	18	4133	760	416	6154
2017	181	700	49	4208	777	403	6318
2018	100	757	33	3549	882	411	5732
2019	176	676	42	3615	1033	304	5846
2020	183	571	78	3324	816	363	5335
Yht./rotu	1497	6634	603	34260	7019	3798	53811

Rotujen määrät vuosittain tutkitussa aineistossa.

Ylemmässä kuvassa kainuunharma 4 kk arvostelu. Alemmassa kuvassa kainuunharma, teurastulokset ja 4 kuukauden arvostelu.

KUVA: Sarita Mikkonen

muutokset ovat pieniä, puhutaan millin kymmenys osista. Ulkomuotoarvosteluissa tuontitrotuisilla on tapahtunut heikennystä vuoden 2015 jälkeen, alkuperäisrotuisilla muutokset ovat +/- luokkaa.

Neljän kuukauden arvostelutulosten vertailussa teurastuloksiin, näyttävät ne olevan linjassa keskenään, vaikka mittaustavat ovat erilaiset (rasva ja EUROP/ulkomuotoarvostelu). Kainuunharmaksella teurastulokset ovat tasaantuneet vuoden 2015 jälkeen, sitä ennen vaihtelu on ollut isompaa. Suomenlampaalla tulokset ovat tasaiset, joskin hieman laskevia 2015 vuoden jälkeen. Oxford down -rotuisilla vuosien välillä on eroja ja teurastulokset ovat matalammat verrattuna elävän eläimen arvosteluun. Texel -rotuisilla ennen vuotta 2015 tulokset ovat ristiriitaiset; teurastulokset ovat laskusuunnassa, kun taas lihas paksuus kasvaa ja ulkomuotoarvostelu paranee. Vuoden 2015 jälkeen teurastulokset ovat tasaantuneet, mitattu lihas paksuus ja ulkomuotoarvostelutulokset ovat heikommat verrattuna tutkimuksen alkupuoliskoon, mutta tuloksissa on näkyvässä nouseva trendi jälkimmäisellä puoliskolla.

Kokonaiseläinmäärä on liki tuplaantunut tämän tutkimusjakson aikana. Mitattujen eläinten määrä on myös kasvanut, mikä on erityisen hyvä, koska mittaukset ja arvostelut ovat pohjana jalostusarvoennusteiden laskennalle, eli indekseille. Indeksit ovat erittäin hyvä apuväline jalostusvalinnoille.

Teurastuloksia tallennetaan vähenevässä määrin. Teurastulosten tallennukset olisivat tärkeitä, ne tallentuvat isäpässien pässikortteille, onhan isäpässien tason vertailu tärkeä ja mielenkiintoinen tieto tilalle! Lisäksi teurastulosten tallennukset ovat tärkeä tieto teurastulosten kehittymisen seuraamisessa.

Ylemmässä kuvassa texel 4 kk arvostelu. Alemmassa kuvassa texel, teurastulokset ja 4 kuukauden arvostelu.

Olisi ollut mielenkiintoista seurata myös painojen kehittymistä, mutta aineistosta puuttui neljän kuukauden painotiedot ja teuraiden osalta painoja (ruho ja lähtöpaino) oli kirjattu vaihtelevasti. Mittaus- ja teurasiät olivat aineistossa, vuosien välillä oli eroja (enimmillään noin 20 päivää), mutta pääosin eläimet ovat olleet hyvin saman ikäisiä keskimääräisten päivien perusteella.

Opinnäytetyö löytyy kokonaisuudessaan osoitteesta:

<https://www.theseus.fi/handle/10024/501429>

AIDAN TOISELTA PUOLEN

Lammas- ja vuohiaiheisia kuulumisia maailmalta

Koonnut **Silja Jokiniemi**

Kuivuus voi puolittaa lammastalouden tuotot vuoteen 2100 mennessä

UUDESSA-SEELANNISSA valmistuneen raportin mukaan lammas- ja lihakarjatalouden tuotot seuraavan 80 vuoden aikana tipahtaa alle puoleen nykyisestä pahenevan kuivuuden takia. Raportin ovat koostaneet Deep south, Resilience to nature's challenges sekä Our land and water. Kuivuus on jo nyt aiheuttanut merkittäviä tuottojen menetyksiä. Vuosina 2007–2017 taloudellisten tappioiden suuruus kuivuuden takia oli maassa 720 miljoonaa Uuden-Seelannin dollaria, mikä on kuusi

kertaa enemmän kuin tulvien aiheuttamat vahingot. Raportissa tuotiin esiin useita ehdotuksia, millä kuivuuden aiheuttamia tappioita saataisiin pienennettyä. Näitä olivat esimerkiksi kevätpoikimisesta syyspoikimiseen siirtyminen sekä maan vedenpidätyskykyyn parantaminen. Maan vedenpidätyskykyä saataisiin parannettua mahdollisimman vähäisillä maanmuokkauksilla, suorakylvökoneen käytöllä sekä kylvämällä sellaisia kasveja, jotka parantavat maan rakennetta. Myös maan

organista ainesta lisäävien tekniikoiden käyttäminen, vanhojen syväjuuristen lajikkeiden kylväminen, sekä puiden ja muiden kuivuutta sietävien kasvien istuttaminen auttavat vähentämään kuivuuden aiheuttamia tappioita tiloilla. Lisäksi suositeltiin veden keräämistä tiloilla ja vain välttämättömän täsmäkastelun käyttämistä, sekä tilan monimuotoisuuden lisäämistä riskien hajauttamiseksi.

Lähde: *Stuff NZ 11/2021*

Tutkimus puna-apilan hyödyllisyydestä uuhille

ISO-BRITANNIASSA TESTATAAN muutamalla tilalla uuhien laiduntamista sellaisilla laitumilla, joiden nurmuseokset sisältävät vähintään 10 % puna-apilaa. Tutkimuksessa on mukana neljä lampuria, joista jokaisella on 500–2000 uuhia. Jokainen on valinnut vähintään 160 uuhia mukaan tutkimukseen. Puolet tutkimuksessa mukana olevista uuhista laiduntaa sellaisilla laitumilla, joilla on puna-apilaa ja puolet sellaisilla laitumilla, jossa puna-apilaa ei ole. Uuhia laidunnetaan puna-apilaa sisältävillä laitumilla kolme viikkoa ennen astutuksen aloittamista sekä koko astutuskauden ajan, jotta voidaan tutkia puna-apilan vaikutusta uuhien hedelmöitymiseen. Puna-apilalla voi olla jopa positiivinen vaikutus uuhien

tiinehtymiseen, sillä se on erittäin korkealaatuista rehua. Ensimmäisiä tuloksia saadaan tammikuussa 2022.

Yhä useammat lampurit ovat alkaneet hyödyntämään puna-apilaa. Monet eivät kuitenkaan edelleenkään halua käyttää sitä lampailta, koska 50–60 vuotta vanhojen australialaisten ja uusiseelantilaisten tutkimusten perusteella se on ollut haitallista. Tutkimusta koordinoivan Gillian Preecen (ADAS) mukaan tutkimustietoja on välttämätöntä päivittää vastaamaan Iso-Britannian puna-apilan käyttöä. Puna-apilaa käytetään tällä hetkellä Iso-Britanniassa rehuksi korjattavilla pelloilla.

Puna-apila sisältää kasviestrogeeneja, jotka voivat suurissa määrin syötettynä

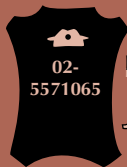
saada uuhien elimistön luulemaan, että se on tiineenä, jolloin kiimat lakkaavat. Aikaisemmissa tutkimuksissa uuhia on laidunnettu nurmilla, jotka ovat 100 % pelkkää puna-apilaa, jolloin niiden saama estrogeenin määrä on ollut todella korkea. Iso-Britanniassa lampurit kuitenkin käyttävät puna-apilaa puhtaana äärimmäisen harvoin, yleensä se on osana nurmuseosta. Siksi on tärkeää saada Iso-Britannian puna-apilan käyttöä kuvaavaa tutkimustietoa, jotta apilaa uskallettaisiin alkaa käyttämään enemmän. Puna-apilasta on monia hyötyjä, kuten maan ravinteikkuuden parantuminen, kuivuudensietokyky sekä alentuneet ruokinta- ja lannoituskustannukset.

Lähde: *Farming UK 10/2021*

Muokkaamme lampaanvuotanne

KORISTETALJOIKSI

Myyimme myös erilaisia lammasturkist tuotteita

Rantasen
**NAHKA
JALOSTAMO Oy**

38600 LAVIA

www.nahkajalostamo.fi

puh. 02 557 1065

USA:n

karitsanlihanvienti

nousussa

SYYSKUUSSA USA:STA vietiin karitsanlihaa enemmän kuin edellisen vuoden syyskuussa. Karitsanlihan vienti oli 5 % korkeampi kuin vuosi sitten syyskuussa, yhteensä 9 945 miljoonaa tonnia. Viennin arvo oli syyskuussa hiukan alle 14 miljoonaa USA:n dollaria, mikä on 11 % korkeampi kuin vuotta aikaisemmin. Viennin arvon suuri kasvu johtui etenkin lisääntyneestä viennistä Dominikaaniseen tasavaltaan.

Lähde: *The Sheep site 11/2021*

Villapallo pesukonehuovutuksella

TEKSTI JA KUVAT

Hanna Nuutinen

tekstiilitaiteilija, Haähi Design

Tarvikkeet

- Karstattua huovutusvillaa.
- Kikkaravillaa
- 100 % villalankaa
- Vanhat sukkahousut tai sukkia
- Narua tai kuminauhalehkeitä

Työvaiheet

1. Venytä ja vanuta pieni määrä villaa ohueksi kuitulevyksi.
2. Pyöritä villasta sormin tiukka alkupallo. Mitä tiukempi aloituspallo on, sen helpompaa pallon pyörittely on jatkossa ja pallosta muodostuu sopusuhtainen sekä kiinteä huovutuksen aikana. Villa kutistuu huovutuksen aikana koneessa noin 30–40 prosenttia, joten halutun kokoinen huopapallo tarvitsee ainakin kyseisen verran ekstrakokoa ennen koneeseen laittoa.
3. Pujota villapallot sukkahousujen sisään ja solmi molemmista päistä. Jätä jokaisen pallon väliin solmimisvaraa. Solmun voit tehdä joko sukkahousuista tai käyttää narua tai kuminauhaa solmimiseen.
4. Villapallot huovutetaan pesukoneessa 40 °C ja normaalikonepesuohjelmalla muiden saman väristen pyykkien seassa.
5. Ota huovuttuneet pallot pois koneesta heti pesuohjelman loputtua, leikkaa solmukohdat auki ja kuori pallot ulos sukkahousujen sisältä.
6. Pallot ovat vielä kosteita, joten voit tässä vaiheessa lisätä märkähuovutustekniikalla pallon pintaan lisää villaa tai erilaisia muotoja, kuten eläinhahmojen korvia ja kuonoja tai muuta vastaavaa. Voit myös kuvioida pallon pinnan neulahuovutustekniikalla.

Pallot ovat somia koristeita sellaisinaankin silkkinauhaan sidottuina joulukuusenkoristeina tai lemmikkejä ilostuttavina leluina.

Vinkkejä:

Alkupalloksi sopii hyvin kulkunen tai yllätysmuinakotelo, jonka sisällä on jokin kilisevä ja koliseva esine. Ainakin kissalemmikit tykkäävät ideasta!

Jos pallon pyörittely tuntuu hankalalta pelkästään huovutusvillasta, niin apuna voi käyttää lisäksi myös 100 % villalankaa.

Pallon nyperrystä.

Pallon laittaminen sukkahousuun.

Kuorisukan poisto.

Villapallo.

Valmiiden pallojen jatkojalostusta.

Kansalaisopiston opettaja, käsityöläinen Maritta Kakkinen on suunnitellut tämän lautanauhmallin *Lammas & Vuohi* -lehden lukijoille Malli onnistuu yksityiskohtaisia ohjeita seuraten hyvin aloittelijaltakin. Kudo pidempi nauha vyöksi tai lyhyempiä pätkiä samaan loimeen ja valmista avaimenperiä pukinkonttiin laitettavaksi.

LAUTANAUHA

on monikäyttöinen perinne käsityö

OHJE **Maritta Kakkinen**,
kansalaisopiston opettaja, käsityöläinen
VALOKUVAT **Eila Pennanen**

Lautanauhoja on mahdollisesti kudottu jo muinaisessa Egyptissä 3 000 eaa. Suomessa lautanauhojen historia ulottuu esihistorialliselle ajalle, vanhin lautanauha on haualöytö Huittisista 500-luvulta jaa. Keskiajalla lautanauhan kutominen eli maassamme kukoistuskauttaan.

Ennen lautanauhojen tärkein käyttötarkoitus oli pitää vaatteita paikoillaan, nauhoja käytettiin mm. vöinä ja sukkapauloina. Lautanauhoilla vahvistettiin kankaiden reunoja ja ne toimivat samalla koristeena. Nykyäänkin nauhoille löytyy monenlaista käyttöä, kuten laukkujen, kameroiden ja soitinten hihnoina tai hius- ja koristenaushoina sekä avaimenperinä.

TYÖVÄLINEET

Vanerisia lautoja on saatavilla valmiina käsityöliikkeistä. Yleisin lautamalli on nelikulmainen, mutta myös 3–6-kulmaisia käytetään. Laudat voi valmistaa myös itse ohuesta 1–2 mm paksusta kartongista tai maitopurkeista ja pelikorteista.

Valitusta materiaalista leikataan 7x7 cm kokoinen neliö. Kulmiin tehdään noin sentin päähän reunasta reiät rei'ittäjällä. Jokainen kulma väritetään molemmin puo-

lin omalla värillään, jokainen lauta samalla tavalla. Kulmat pyöristetään.

Sileää kaksi- tai useampisäikeistä puuvilla-, pellava- tai villalankaa loimi- ja kudelangaksi. Kannattaa valita väreiltään tai tummuusasteiltaan selvästi toisistaan erottuvat langat. Kudelanka keritään lastalle, kävyille tai sormiolle. Myös lastan voi leikata pahvista.

MALLI

Kuvion korkeus 4-reikäisiä lautoja käytettäessä on 4 kuvio-osaa, joka toistuu. Lautojen lukumäärä ja langan paksuus määrittävät nauhan leveyden. Tässä mallissa tarvitaan 11 lautaa. Loimena ja kuteena on käytetty kaksisäikeisiä kasviväreillä värjättyjä 100% villalankoja

LOIMI

Kokeneemmalta loimen luominen onnistuu luontiohjeen mukaan luomapuissa. Aloittelijalle on helpointa katkaista sopivan pituiset loimilangat ja asetella ne pöydälle luontiohjeen mukaan lautoihin pujottamista varten.

Lisää valmiin nauhan haluttuun pituuteen noin 20 cm alkusolmua ja tutkaimia (pois leikattavia loimen loppuosia) varten sekä noin 10% kutistumisvaraa. Esimerkiksi kahden metrin loimesta saa kudottua 1,5–1,6 metrin pituisen vyön.

LUONTIOHJE

4 lankaa vihreä
1 l valkoinen
3 l vihreä
3 x (2 l valkoinen + 2 l vihreä)
2 l musta
2 l vihreä
3 x (2 l vihreä + 2 l valkoinen)
1 l valkoinen
7 l vihreä
Yhteensä 44 lankaa

PUJOTUS: Nauhalaudan oikealta tai vasemmalta puolelta pujotetut langat muodostavat nauhaan erisuuntaiset kierteet. Ruutumallin alapuolella olevat vinoviivat osoittavat lankaryhmän kierteen suuntaa ja pujottaminen tapahtuu päinvastaisesta suunnasta.

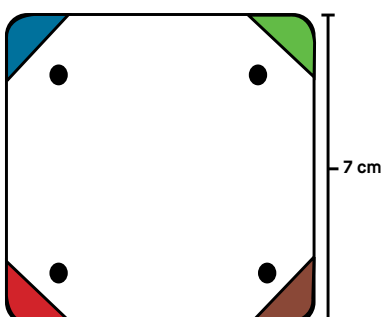
Langat pujotetaan lautojen reikiin ruutumallin mukaan alkaen vasemmalta ruuturiviltä ylhäältä alas aina samassa kulmien värijärjestyksessä.

Eli ensimmäiseen pujotus laudan vasemmalta puolelta, kaikkiin kulmiin vihreä lanka.

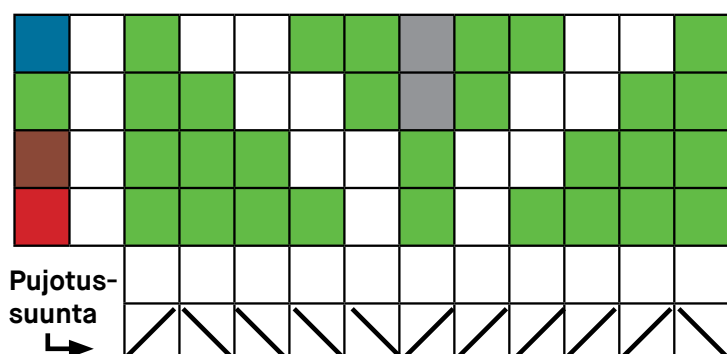
Toiseen lautaan pujotus laudan oikealta puolelta, siniseen kulmaan valkoinen lanka, vihreään ruskea, ruskeaan ja punaiseen kulmaan vihreä lanka.

Kolmanteen pujotus laudan oikealta puolelta siniseen ja vihreään kulmaan valkoinen lanka, ruskeaan ja punaiseen kulmaan vih-

Nauhalauta

Lankojen pujotuksen ruutumalli

Avaimenperä

Kudo samaan loimeen useampia 15–20 cm pätkiä ja jätä kudottujen pätkien väliin haluamasi mittaiset hapsuvarat. leikkaa nauhat hapsuineen erilleen. Taita kukin nauha keskeltä, aseta metallinen avaimenperärengas taitokseen ja ompele nauhan osat yhteen läheltä rengasta.

reä lanka jne. ruutumallin mukaan.

Samansuuntainen pujotus koko nauhan leveydeltä aiheuttaa nauhan kiertymisen

KUTOMINEN: Keri lastalle kuteeksi mieluiten reunan väristä lankaa. Kiinnitä loimen loppupää vahvalla langalla esim. pöydän jalkaan ja alkupää vyöhön vyötäröllesi. Tarkista, että lautojen kulmissa värit ovat kohdakkain. Pujota kude auki olevaan väliin eli viriöön. Käännä lautoja (kaikki laudat nipussa) $\frac{1}{4}$ kierrosta eteenpäin. Pujota kudelanka auenneeseen viriöön ja kiristä tasaiseksi, toista kunnes lautojen taakse muodostuu liikaa kierrettä. Koska nauha muodostuu toisiaan kiertävistä loimilangoista, tulee sama kierre lautojen taakse ja ennen pitkää vaikeuttaa kutomista. Kierre avautuu kääntämällä lautoja päinvastaiseen suuntaan. Vaihda suuntaa aina yhtä pitkien välimatkojen (yhtä monen kuvion) päästä. Myös kuvio muuttuu tällöin päinvastaisen suuntaiseksi, mitä seikkaa voi käyttää hyväksi kuviota suunniteltaessa.

VIIMEISTELY: Solmi nauhan päät kudelangalla tai letit.

Viriön avaus.

Kuteen pujotus viriöön.

Kudonta.

Kudelangon kiristys.

Lautojen kääntö

Ruokakemistien ja -fyysikoiden herkkuja:

MOLEKYYYLIGASTRONOMIAN ALKEET

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA

Tarmo Nuutinen
Maaseutuyrittäjä, FT

Molekyyligastromia tarkastelee ruuan valmistuksessa syntyvien maukkaiden aineiden eli yhdisteiden eli molekylien syntymistä, rakennetta sekä maku- ja muita ominaisuuksia luonnontieteellisestä näkökulmasta. Molekyyligastromia on ruuan ja ravintoaineiden kemiaa ja fysiikkaa. Se kattaa kaiken sen mitä kemiallisia muutoksia ruuanvalmistuksessa syntyy ja juuri niitä muutoksia, jotka vaikuttavat erityisesti ruuan makuun, mutta myös koostumukseen ja sulavuuteen. Siksi puhutaan gastronomiasta.

Ruoka-aineiden kemialliset reaktiot tapahtuvat usein kuumennettaessa, jolloin voi syntyä myös epäterveellisiä ruoka-aineiden yhdistelmiä eli yhdisteitä eli molekyylejä. Vanha ajatus on, että mitä epäterveellisempää ruoka on, sen paremmalta se maistuu. Nykysuuntaus kuitenkin on, että nämä epäterveelliset yhdisteet kohtuullisissa määrin eivät uhkaa ihmisen terveyttä.

Seuraavaksi tarkastellaan yksityiskohteisemmin ja yksitellen näitä muutoksia ja niiden vaikutuksia ruuan ominaisuuksiin ja eritoten sen makuun. Usein kyse on erilaisien perusainesten välisistä reaktiosta.

Valkuaisaineet eli proteiinit voivat menettää luonnollisen laskoksensa

Proteiinin denaturaatio on proteiinin molekyylirakenteen muuttumista sen epäluonnolliseen muotoon. Proteiinilla on laskos,

joka denaturaatiossa muuttuu toiseksi tai rikkoontuu. Luonnollinen proteiinin laskos on kuin sykkyrälle mennyt kumilanka. Denaturaatiossa voimme ajatella sen suoristuvan ja laskostuvan uudelleen sykkyrälle tai voi syntyä sykkyröiden verkosto, iso mytträ.

Kananmunan valkuainen on nimensä mukaisesti lähes pelkästään valkuaisainetta eli proteiinia. Kun kananmunan valkuaiseen sotketaan vaikkapa etikkaa, niin se koaguloituu eli hyytyy – proteiini saa silloin myös luonnottoman muodon eli se denaturoituu. Tämä tapahtuu myös kananmunan paistussa pannulla. Sama tapahtuu kaikille proteiineille, esimerkiksi lampaan lihan proteiinit paistissa denaturoituvat syiden mukaisesti ja lihassyt irtoavat helposti toisistaan, kun paisti on tarpeeksi kypsää.

Fermentaatio säilöö

Hapankaali, kimchi sekä leipä ja olut ovat mikrobiologisen toiminnan tulosta. Bakteerit ja hiivat hajottavat erityisesti sokeita, hiivat alkoholiksi ja bakteerit esimerkiksi maitohapoksi. Usein ruoka-aineiden ja veden seos muuttuu happamammaksi. Tällöin tulee usein kyseeseen myös proteiinien denaturaatio, kuten japanilaisessa hapatetussa nattō-papuruuassa papujen pinnalle ilmaantuu denaturoituneiden proteiinien muodostamaa limaa tai hapankaali muuttuu läpinäkyvämmäksi. Kalaa, kuten silakoita ja hainevää hapatetaan: Ruotsissa hapansilakkaa ja Islannissa hapatettua hainevää. Siperiassa jopa lihaa hapatetaan, kuten syksyllä pyydetty linnut jotka pakataan eläimen nahkan sisään ”kypsämään” maastoon. Kuulostaa herkulliselta!

OSTETAAN
karitsaa / lammasta ympäri Suomen

Hyvään hintaan!
Luomuhyväksyntä

puh. 010 229 1021, Orimattila
www.vainionteurastamo.fi

**Lammasta lautaselle,
karitsaa kaikkiin
keittiöihin**

Ostamme sekä
teemme rahtityötä.

Tilateurastamo Kouvossa
www.muhniemenlahtivaja.fi
puh. 040 578 6317

Maillard-reaktio tekee pullasta ja lihasta herkullisia

Maillard-reaktiossa proteiini- ja sokeri-molekyylit liittyvät toisiinsa niin sanotuin kovalentein sidoksin. Kovalenttisisidos on kaikista ”kovin” eli vahvin kemiallinen sidos eli vahvempi kuin suolan ionisidokset. Suolahan liukeneekin helposti veteen. Maillard-reaktiossa syntyy uudenlaisia, tavallaan luonnottomia, sokereiden ja proteiinien yhdisteitä eli uusia molekyylejä. Toisin kuin luonnossa, näin syntyneet sidokset ovat sattumanvaraisia. Onneksi nämä sidokset tai ainakin osa niistä maistuu suussamme hyviltä ja näyttävät herkullisen ruskeilta.

Maillard-reaktio tapahtuu nopeasti 140–160 asteen lämpötilassa, kun kyse on lihasta. Lihan pinta ruskistuu ja se saa mukavia paahteisia aromeja ja värejä. Tämä reaktio tapahtuu esimerkiksi karjalanpaistilihoissa niissä kohdin, jotka ovat liemen yläpuolella. Liemessä reaktio on hitaampaa, koska siellä lämpötila voi nousta vain korkeintaan 100 asteeseen. Karjalanpaistin lihoja tuleekin käännettä kypsennyksen aika silloin tällöin, jotta ”Maillardia” saadaan mahdollisimman moneen lihapalaan ja niiden kylkiin.

Muita ruuan valmistuksen reaktioita

Kun Maillard-reaktio käsittää proteiinien ja sokereiden reaktiot niin karamellisoinumisessa tapahtuu sokereiden keskinäisiä reaktioita. Lihassa on luonnostaan vähän sokereita eikä sokereita yleensä lisätä liharuokiin, mutta kukaan ei kiellä sitä kokeilemasta. On todennäköistä, että lihan omat sokerit osallistuvat paistipinnan aromien syntymiseen. Olutkanassa ja kolamaustetussa nyhtölampaassa tapahtunee karamellisoinumista, jos niiden aivoimet paistopinnat altistuvat tarpeeksi korkealle lämpötilalle eli noin 180 asteen tuntumaan.

Jos taas rasvat, sokerit ja proteiinit

Pätsiliha eli karjalanpaisti

Karjalaiseen ruokakulttuuriin olennaisesti kuuluva uuniruoka tunnettiin luovutetun ja Suomen puoleisen Karjalan alueella yksinkertaisesti paistina, uuniruukkuna tai pätsilihana murrealueesta riippuen. Karjalanpaistiksi ruoka nimettiin vasta siirtokarjalaisten tuotua herkullisen reseptinsä mukanaan uusille asuinpaikoille nykyisen Suomen alueelle.

Pätsiliha valmistettiin kulloinkin saatavilla olevasta lihasta, myös riistasta. Luut antavat paistin liemeen herkullisen aromin. Teurastusaikaan ja juhlissa käytettiin mielellään useamman eläinlajin lihaa ja sisäelimiä sekä juureksia. Ruoka haudutellaan ehdottomasti ilman kantta mielellään leivinuunissa.

Ainekset

Ainesten määrä ruokailijoiden ja ateriakertojen mukaan, paisti on hyvää myös uudelleen lämmitettynä.

- Reilu kilo karitsan tai lampaan paistia tai lapaa
- Muutama ydinluun pala, ellei lihassa ole luuta
- 2 sipulia
- Suolaa
- Kokonaisia maustepippureita

Pilko liha pienehköiksi paloiksi ja lohko sipulit. Laita lihanpalat, luut sekä sipulit kerroksittain uuniruukkuun mausteiden kanssa. Lisää vettä niin että ainekset

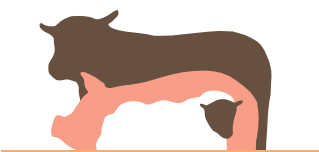

melkein peittyvät. Laita ruukku mielellään 140–180 asteeseen uuniin ilman kantta ja anna hautua useamman tunnin ajan, kunnes lihan syyt irtoavat toisistaan helposti haarukalla kokeiltaessa ja lihapalojen pinta on kauniin ruskea. Kääntele lihoja paistamisen aikana ja lisää vettä tarvittaessa. Muista Maillard-reaktio – lihaa ei keitetä, uunin lämpötila on sopiva, kun liemi helmeilee hienokseltaan. Paistin voi myös hauduttaa leivinuunin jälkilämmössä noin 100 asteessa yön yli, mutta tällöin on syytä tuntea oman uuninsa hyvin, ettei paisti pala karrelle tai vaihtoehtoisesti jää kypsymättä.

reagoivat korkeassa lämpötilassa keskenään syntyy niin sanottu AGE-yhdisteitä, eli englannin kielellä ”advanced glycation end products”. Näitä ”edistyneitä glykaation lopputuotteita” pidetään erityisen haitallisina terveydelle. Näitä on tyypillisesti esimerkiksi tiristetyssä pekonissa ja lienevät

tosin osaltaan ”syyllisiä” sen herkulliseen makuun. Onneksi karitsan lihassa on vähän rasvaa, mutta lähes karrelle palaneita kohtia ei tulisi syödä niiden sisältämien AGE-molekyyliden takia.

KOKO SUOMEN
LAMMASTEURASTAMO

Tajma

Osto ja palautus
puh. Daniel 045 7342 6730
ja Magnus 040 596 0722

Ostamme kaikenikäisiä lampaita ja vuohia teuraaksi ympäri vuoden.

Teurastus, lihanleikkaus
ja tyhjiöpakkaus
myös rahtityönä

Lallin
Lamma

Lallin Lammas Oy
Mikolanlenkki 80, 27730 TUISKULA
Puh. 0400 884 335
lallin.lammas@lallinlammas.inet.fi

Suomen Lammasyhdistys ja lehden toimitus kiittävät kuluneesta vuodesta.
Toivotamme yhdistyksen jäsenille ja Lammas & vuohi -lehden lukijoille

*Hyvää joulua ja
menestystä tulevalle vuodelle!*

KUVA: Nino Snellman

PALVELUKORTTI VUODELLE 2022

Lammas & vuohi

- varsinainen jäsen (sis. lehden) 79 €/vuosi
- 2 erässä maksettuna 2x45 €
- opiskelija tai eläkeläisjäsen (sis. lehden) 50 €/vuosi
- perhejäsen (ei lehteä) 30 €/vuosi
- lehtijäsen 79 €/vuosi
- yritys tai yhteisö (sis. lehden) 300 €/vuosi
- osoitteen muutos
- lehden tilauksen peruutus

Etu- ja sukunimi

Osoite

Vanha osoite (jos muuttanut)

Puhelinnumero

Sähköposti

Allekirjoitus

Päätoimittaja, lehden tilaukset ja jäsenasiat:

Marjo Simpanen, puh. 044 973 7000, marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Ilmoitukset: Eila Pennanen, puh. 044 236 9902, eila.pennanen@lammasyhdistys.fi

Suomen
Lammasyhdistys
Ahmoontie 26
03400 Vihti

Lammas & vuohi -lehti on alan ammattilaisille suunnattu erikoisjulkaisu, joka ilmestyy viisi kertaa vuodessa. Suomen Lammasyhdistyksen jäsenyys sisältyy Lammas & vuohi -lehden tilaushintoihin.